

Nógrádi Kovács György

A negyedik áldozat

Regény

Nógrádi Kovács György

A negyedik áldozat

Regény

**Kiadta,
a Robinson Könyvműhely.
Szécsény**

ISBN 978-963-88502-8-7

„Akik nem tudjátok, mit hoz a holnap: mert micsoda a ti életetek? Bizony pára az, amely rövid ideig látszik, azután pedig eltűnik”.

Jakab 4:14.

„Ments ki engem minden álnokságból...!”

Zsolt. 39:9.

A már kezdetben sem csupasz beszélgetésnek induló szópárbaj, hol fellobbant, hol elcsitult, ám egyetlen pillanatra sem sekélyesedett el. Az időt - mint a múltó pillanat fekete szárnyú varjúcsapatát - nem észlelték. Csak a kintről beszűrődő madárhangok ritkulása mutatta annak gyors múlását. A kerti növényekre vastagodó harmatot szórt a közelgő alkonyat.

Falussy házaspár, az eltelt bő negyedóra végén, olyan kifejezéseknek adott hangot, hogy maguk is visszariadtak a pillanat feszültségétől, ezért váratlanul elhallgattak. Makacs csendben ültek tovább. Ez volt az a pillanat, amikor mindkettőjükben elfáradt a remény, és csak a szótlanság tudta távol tartani még egy ideig a valóság igen elszomorító közelségét. Eddig teljesen ismeretlen mélységek felett lebegtek, messze túl saját biztonságuk sekély vizétől. A házastársak közötti viszályok veszélyes és kiszámíthatatlan mélységei felett eveztek. Tizenöt évi házasságuk mindennapos taposómalma már régen nem a békesség gyümölcseivel fizetett, hónapoktól érett az a bejelentés, hogy Éva válni készül a férjétől. Az asszony - ehhez kapcsolódó - nyers szavai váltották ki azt a terebélyesedő vitát, amelyet most váratlanul ismét abbahagytak.

Eddig, mint akik rossz forgatókönyvből olvasnak, jól kiszámított szavakat vagdaltak egymás fejéhez, különböző hullámhosszon vitatkoztak, készen egymás megsebzésre. Veszekedésük minden logikát nélkülözött...

A nehéz csendet a férfi törte meg. Eddigi állapotát meghazudtolón, fűrgén rohant az asztalhoz, mind a két kezével ránehezedett, mitől az asztal - noha új volt - megroppant. Az egyre inkább átnedvesedő szemgolyói, néhány pillanattig egy pontra tapadtak, majd váratlanul megfordult, s erősen elnehezült tekintetét újra a feleségére szögezte.

- Mind a három gyerekünket elveszítettük - kezdte bárgyún, sóhajjá szétlapítva szavait -, majdnem két évig feküdtem kórházban, hosszú hónapokig teljes amnéziában, negyvenévesen leszázalékoltak... Nem

mondom, hogy mindez semmiség ahhoz képest, hogy tizenöt éves házasság vagyunk, és én az eltelt hosszú-hosszú évek alatt, mégsem ismertem meg eléggé a bensődet, a jellemedet. Hogyan lehet ez?

Kezét kissé kinyújtotta, ujjait széttárta, fejét aprózza rázta. Mindenét átjárta a tökéletes értetlenség kézzelfogható megdöbbenése.

- Az ember jellemét nem lehet megismerni saját mivoltában, Gábor! - pengetett, ha nem is békülékeny, ám az előbbiektől sokkal lágyabb húrokat az összetörtségében is igen szép, feltűnően fiatalos küllemű asszony. - A jellem ugyanis felszínen mozog, ezért megismerni is csak a felszínen lehet. A bensőnket pedig...

- Ne váljál el tőlem, Éva! - vágott közbe a férfi, a felesége előbbi békülékenynek tűnő hanghordozásán felbuzdulva.

Az asszony, mielőtt válaszolt volna, váratlanul, mint minden, ami eddig történt: a bejelentése, ezt követően a hirtelen kirobbanó vita, mert ha régebben olykor-olykor össze is zörrentek: kanál, villa, kés, tányér... minden zörgött, de ennyire éles szavakat egyszer sem vertek egymás fejéhez, mint az előbb..., felemelkedett a fotelból, a férje mellé lépett, és teljesen váratlanul megsimogatta a haját. Fejét hátra vetette, kibomlott, hosszú hajzuhataga a vállát verdeste, száját hangtalan sikoltásra tárta ki. Mindenét átjárta a rémület. Arcán pánikszzerű hangulat ült, miközben sóhajtásszerűn maga elé suttozta azokat az annyiszor, de annyiszor átgondolt, de ezideiglen kimondatlan, szív-bemarkoló szavakat.

- Ha nem veszem át tőled a volánt...

- Én kértelek rá.

- Hátralétem. Zsuzsa a bal, Gábor a jobb... Nem..., nem fordítva: Zsuzsa a jobb, Gáborka a bal oldalamon ült. Ádámka az ölemben kuporgott. Csokoládét majsolt. Testvérei incselkedtek, bohóckodtak vele. A nagy tábla csokoládét, három egyenlő részre osztottam. Zsuzsa és Gábor pillantok alatt magukba tömték a részüket... Ádámka, mint mindig lassan evett. Két keze, kis arca csupa maszat volt. Mindent, engem is összekent a megolvadt csokoládéjával. A két testvére úgy tett, mintha el akarnák venni tőle. Hadonászott, sikoltozott, még jobban összekent engem s őket. Azt sem tudta szegényke, hogy hová kapjon... Sosem felejttem el azt a derűs ricsajt!

A füléhez kapott, két tenyerét szorosan rátapasztotta. A férjének úgy tűnt, mintha kiégettségében, összetörtségében is, szépen formázott szobor roskadozna előtte, akibe az önmarcangolásától összeaszalódottságában is, rengeteg olyan vonás vegyült, amelyet nem ismert ezelőtt.

A súlyosan tragikus baleset után, Éva dús, koromfekete hajában - néhány napon belül - sok hajsztál kifehéredett. Olykor-olykor, a magára olyan sokat adó nő is megborzongott, hogy az a sok hajsztál, milyen rohamosan megfehéredett. Az eddigleni hófehér és makulátlanul tiszta arcüre, a homlokán pókhálószerűn kicserepesedett, a szemei körül egyre több szarkaláb keletkezett. Mégis: így összetörten, kissé hirtelen megöregedett arccal, „megtarkult” hajjal, némán is kiabáló, önmarcangoló mivoltában is nagyon szép maradt. A nagyanyjára ütött, akinek az arca kilencvenévesen is oly fiatalos maradt, hogy hatvanévesnek nézett ki.

A férje után Éva is az asztalnak dőlt, olyan hevesen, hogy biztosan odébb csúszik az, ha nem perzsaszőnyegen áll, ők menthetetlenül hanyatt esnek..., és tovább jajongott.

- Kiszálltam. A volán mellé ültem a helyedre, te ezalatt átmentél a másik oldalra - mutatta is. - A gyerekek tovább kacarásztak, én velük... Véletlenül-e? Nem..., nem véletlenül, készakarva lestem hátra, és felordítottam. Néhány manőver a kormányval, fék..., majd elengedtem a volánt, két kezemmel a hajamba markoltam, és felsikoltottam: Végünk van!

Letaglózó látványt nyújtva rázta, verte két öklével a fejét.

- Miért haltak meg! - sikongott újra és újra a teljes megörültség előtt állók hangján. - Mondd, miért? Sokszor feltettem magamnak e kérdést, téled egyszer sem kérdeztem meg eddig. Kórházban, mély amnéziában, félholtan kezeltek, most megkérdezem: miért?

Csak nézte..., nézte, és a fúriák erőszakosságával, a megszállott emberek mániákusságával, az örültek mindenre elszánt dühével rázta tovább a férje karját.

A magas és jótartású, valamikor nagyon csinos férfi, markáns arca elborult. Az elfojtott bánat és a kétségbeesés keveréke ült az erősen

férfiás, de a hosszú betegeskedéstől és a súlyos tragédia miatt halál-sápadt, agyonra gyűrődött vonásaiban.

- Nem tudom. Érted! Nem tu...dom! - kiabálta. Eltorzult hangja, a szokatlanságig felfokozott dühkitörése, valósággal arcon csapta a feleségét, aki elgyötörten nézte egy ideig a férjét, majd mintegy válszéként maga elé súgta:

- Én sem! - Valójában, mint régebben az ura betegségének idején, most is a férjét kímélte. - Pedig folyton ezen töröm a fejemet. Mi élünk. Én a vétkes, mint a gyerekeink gyilkosa, szinte karcolás nélkül úsztam meg. Te beütötted a fejedet, de élsz. Élünk, ők halottak.

- A temetésükön sem lehettem jelen.

- Tudod, mit éltem át..., ott? Ha ezer évig élnék sem heverném ki azt, amit ott átéltem. Bor...zasztó volt, maradt máig, végig, amíg élek mindörökké!

- Ne mondd tovább! - lövellte ki, mint méh a fullánkját a férje másodszor is az egész világot behálózó elkeseredését. Kezét ökölbe szorította, szája szélét összeharapta, szemét behunyta, fejét az ég felé emelte.

- Egy anya - suttogta az asszony mégis -, három gyermeke koporsója előtt! - Elengedte a férje kezét, lázongó tekintetét mélyen a szemébe fúrta. - El tudod egyáltalán képzelni, felfogni ésszel, mert azt a borzalmat, fájdalmat, kínt, amit én ott átéltem, nem lehet józan ésszel felfogni. Azokat, akiket kilenc hónapig hordoztam a méhemben, szültem meg óriási kínok között, neveltem, betegségükben kezeltem, éjszakáztam fölöttük, mindannyian a koporsóban fekszenek, mind a hármukat örökre elválasztva tőlünk eltemetik... És látod, hiába rekedt meg bennem a fájdalom, az összes borzalom kínja-fájdalma, se sírni, se jajveszékelnem nem tudok már. Kieégtem, teljesen elégttem, Gábor!

- Mondottad, pap temette el őket? - törte meg a férfi az asszonya fekete gyászába fulladó, hallgatag sikolyát.

- Ha egyszer megkereszteltettük mindhármukat.

- Te meg anyád, akaratom ellenére, és - tette hozzá gyorsan - mit értetek el a megkereszteltetésükkel? Mi... itt, ők a föld alatt...

- Ha van másvilág üdvözültek, ha nincs mindegy - nyüsztett tovább az asszony szájából a folytonos fájdalom, mint eddig, mert ő

folyvást jajongott és sírt, némán, díszétől, értékétől megfosztott, hóba dobott karácsonyfa látványát nyújtva. - Anyához költözöm a következő faluba. Könyvelő leszek az egyik üzemben.

- Ne hagyj itt, Éva! Borzasztó dolog történt velünk. Történt, ami történt, az élet tovább megy. Fiatalok vagyunk, bőven szülhetsz még gyerekeket.

- Én gyerekeket! - hörrent fel az asszony elhunyt gyerekeit védő farkasként, olyan hévvel, mintha minden elfojtott gyásza, évektől magában hordozott bánata egyszerre robbant volna fel, pillanatokon belül lesöpörte asztaláról a férje minden eddig elmondott s ezután elmondandó érvét. - Soha! Se tőled, se mástól! Érted, Gábor? Soha!

- Igen, igen - szavalta a férfi gyászosan, maga elé révülten. Bánata egyre jobban eluralkodott rajta, végül elvált tőle, és önálló életet élt. - A gomba alig dugja ki fejét az avarból, máris megjutalmazza termésével a leendő gazdáját, amíg a tölgy csak évtizedek múltán.

- Nem értelek. Hon...nét, hon...nét szeded ezt? - hüledezett az asszony, attól félve, hogy a férje megőrült.

- Rengeteget tettem a gyermekeimért, sokat adtam nekik, én viszont csak egy valamit vártam tőlük: az unokákat, a majdani unokákat, amikor öregen, ősz hajjal, de még egészségesen, maradék nélkül örülhetünk, időtől, elfoglaltságtól mentesen játszhatunk velük.

- Elvesztek, fiatalon meghaltak - suttogta az asszony kibogozhatatlan érzelemmel. - Mind a hárman meghaltak. Mások azért akarnak két-három gyereket, hogyha netán elvesztik az egyiket, ott marad a másik. A mieink egyszerre, mind a hárman meghaltak. - Előbbi színpompás hangja hirtelen felfokozódó hisztériába fulladt. - Te mégis az unokákkal szomorítasz engem? Ember, tudod te, felfogod te egyáltalán, hogy mit érzek?

- Ugyanazt, amit én, ugyanazt, Éva.

- Bennem fogant mind a három, én hordtam egyenként őket a szívem alatt. Velük együtt örültem, ha megmozdultak a hasamban, szültem meg külön-külön ezernyi, jaj és kín közepette. Szoptattam, éjjelente a betegágyuk felett virrasztottam... - emelkedett, vinnyogott a hangja az elvesztésük miatti tovább fokozódó fájdalmától, ezért egyre nehezebben préselhette ki magából a mondatnyi folytatást. -

Én szültem, én is öltem meg őket. - Szinte felordított. - Nem... nem akarattal! Istenem, jaj Istenem, mit tettem!

- Ne... ne! Nem szabad, Éva!

- Te vagy én tartottam a kezemben a volánt? Ütköztem az előttem haladó teherautóba?

- Az utánunk jövő autó szabálytalanul előzött. Az előttünk haladó légfékes teherautó pedig hirtelen ledekkolt.

- Ha nem lesek hátra..., ha nem engedem el a volánt, kivédem. Nem perdül meg a kocsink, nem kapja el hátulját az a sofőr. Mert igenis lefékezhetett, megállhatott volna. Nem én találtam ki, a vizsgálat derített fényt rá. Jaj, de gyűlölöm azt a palacsintaképzű pasast s nem embert, akit a tárgyaláson ismertem meg!

- Na látod, a rendőrség, a bíróság sem téged okolt.

- És én? - hördült fel óriási hangszúllyal az asszony. - Mert bármit mondtak, írtak mások: én, csak én és te tudjuk, hogy igenis, mi vagyunk a hibások. Te, amiért átadtad a volánt, én...

Nem folytathatta, mert ha eddig, így vagy úgy tartotta is magát, most teljesen összetört. Egy ideig hallgatott, később, ha erősen sírásra álló hangon is, testileg-lelkileg összetörtén is csak folytatta:

- A gyermek - olvastam valahol - olyan, mint a méhecske: tud mézet hordani, de csípni is. Jó, kegyetlen, érdes vagy keserű... - zokogott fel hirtelen önmarcangolón. - Az én gyerekeim mind a jók voltak. - Még mondott valamit, de annyira zokogott, hogy a hangok és minden belefúladtak a kimondhatatlanul mély fájdalmába.

Ennyire mély fájdalmat senki, csak egy anya érezhet elveszített gyerekei miatt. A férje két tenyerébe szorította felesége könnytől maszatot arcát, majd magához vonta, és simogatni kezdte a haját s a hátát.

- Ne, ne hagyj el, kérlek! A gyerekeink helyett legalább te maradj továbbra is mellettem, Éva!

Az nem felelhetett rá elcsépelt vagy előre csomagolt mondattal, önálló válaszra pedig egyszerűen képtelennek érezte most magát, ezért hallgatott. Sírása lassan elcsendesedett, könnyinek szakadatlan folyása, ha nem is teljesen elapadt: De elhagylak! - bizonytalan bólintása átrendezte arcvonásait, váratlanul feltörő hangja érdessé vált.

- Te eddig betegeskedtél. Most teljesen felépültél, ezért amit az eltelt két év alatt soha, most újra megtehetjük. Őszintén, leplezetlenül, minden belső fék nélkül kitárulkozhatunk végre egymás előtt. - Szemének, szájának együttes mimikája mellett folytatta: - Mondd, Gábor! Te régi maradtál? Téged nem változtattak meg külsőleg-belsőleg az események? Együtt tudnál élni egy örökké önmagát marcangoló, kiégett, egy ágait vesztő csonka farönkkel. Azelőtt gyermekkacajtól hangzott a házunk... - Megbolydult agyúak, reális érzékket veszített, hibbantak hangján sziszegte. - Hallgasd csak, milyen csend van!

- Asszony! Uralkodj végre magadon! Miért kergeted készakarva magadat, engem válságba?

- Mi a balesttől egyfolytában válságban élünk, és nem is kecmergünk ki abból soha többé! Igen... igen, egy félpercnyre sem nyugszom meg: mar, csíp, amint akarsz. Főleg az esték és az éjjelek borzasztók, elviselhetetlenek ebben a házban!

- A szünyogok sem csípnének éjjel, ha napközben kiirthatnánk. Érted, mit mondok?

- Ne beszélj mellé! Kérdeztem valamit, te nem válaszoltál. Válaszolj! Kérlek!

A férfi a felesége képébe fúrta fájdalmától ordító tekintetét. Nézésében némi kihívás érződött. Szeretett volna kész választ adni felesége előbbi szónoki kérdéssel felérő kíváncsiságára, de érezte: akkor ugyanazt a lemezt hallgatná újra s újra, amit hallott, érzett percek óta. Beszélgetésük bizonyos okból elszigetelődne. Hiába akart, nem tudott visszavágni. Már-már arra gondolt, hogy tényleg ő-e az, akinek feltették a kérdést, csak nézett és hallgatott.

Mivel a férfi nem válaszolt, az asszony felállt, a fotelig vonszolta magát, de nem ült vissza, ugyanabban a pózban beszélt, amint odaért.

- Nem tudok tovább együtt élni veled. Sem veled, sem ebben a házban! Senkivel, semmivel, aki, vagy amely meghalt gyermekeimre emlékeztet. - Hirtelen, élesen szembefordult a férjével. - Te ismerted Kútvölgyi Ferit?

- Ismertem, és beszéltél is róla. Régen történt, mégis jól emlékszem, ugyanis egy kicsit végig féltékeny voltam rá.

- Nagyon nagy szerelemként indult. Gyűrűs menyasszonya voltam... Hogyan s mint, te is tudod: beléd szerettem, és feleségül mentem hozzád. Gyerekeket szültem. Nagyon boldogan éltem melletted s a gyermekeim körében. Valahogyan, így utólag visszagondolva rá, mégsem éreztem magamat maradék nélkül örömtelinek. Nem... nem keverem össze a boldogságot az örömteliséggel! Úgy igaz, amint mondtam. Feri ugyanis, aki azelőtt egyáltalán nem ivott, több ízben is tudomásomra jutott, hogy nemcsak rászokott az italra, elzüllött miattam. Hogyan, miként jutott tudomásomra. Üzent, írogatott... Mindent tudtál, mert valamennyi levelét átadtam neked, elolvashattad. Tudod, mennyire rossz érzés volt arra gondolnom, hogy mindez miattam történt? Igen, igen szerelmet vallottam neki, azért fogadtam el vőlegényemül, mivel szerettem, pontosabban: csak hittem... Mígnem jöttél te!

A férje eddig feszülten hallgatott, most nem állhatta meg közbeszólás nélkül.

- Csak nem miatta?

- Nem... tudom. Mialatt te amnéziában tengődtél, felkerestem egy jóst, vagy mit tudom én minek nevezik a lelkekbe látó, halottlátó asszonyt.

- Éva! - fedte meg a férje kissé haragosan.

- Három gyerekünk halála, a te gyógyíthatatlannak vélt betegséged, mert állandóan azzal riogattak, hogy béna maradsz, az az önmarcangoló lelkiismeret-furdalás, hogy mindez miattam történt, az a siralmas állapot, amelyben sínylődtem, egyedül, mert kire számíthattam volna..., mindenre rávitt. Szóval, ő azt mondta: minden az eldobott vőlegényem iránti hűtlenségem miatt történt. A gyermekeim üzentek általa, nekem s neked. Kötelességem visszatérnem hozzá, hogy a gyermekeim nyugodtan pihenhessenek a sírjukban, te teljesen, maradandón meggyógyuljál, ő leszokjon az italról, normális életet éljen mellettem...

Még mondta, sorolta volna, ha a férje meg nem szakítja.

- Éva... Éva! Egy ennyire primitív asszonytól hagyni, hogy átverjen téged, nem veszed észre magad!

Éva az előbbi állapotát meghazudtoló nézéssel bámult a férjére.

- Mindegy mit, hogy, elmegyek, Gábor! Ha megnyugszom visszajövök, ha nem végleg anyáméknál maradok, esetleg..., mit tudom én... - szakította félbe, sok mindent a levegőbe lógni hagyón.

- Ne, Éva ne! - hebegte felindultan a férfi.

Az asszony válasza helyett felugrott, a fejéhez kapott, és képzeletbeli, égő máglyaként kirohant a nyitott ajtón.

Falussy Gábor magába roskadtan rogyott a fotelba. Fejét hátravette, szemeit fájdalmasan a plafonra szegezte.

„Sír a lelkem a keserűség miatt, vigasztalj meg a te ígéd szerint”!

Zsolt. 119:28.

Falussy Gábor egyik pillanatról másikra vesztette el a három szép gyermekét, szenvedett súlyos agyrázkódást, utóhatásaként hosszú hónapokon át kínlódott amnéziában, bénán. Gyakorlatilag semmit sem érezve, maga elé mélyedve, sokszor még éjjel sem hunyva le a szemét, csak bámult-bámult a nagy semmibe. Mivel állandóan a feleszméltség és az álom határán lebegett, ha testileg nem is, bensőleg nagyon sokat szenvedett. Szaggatottan lélegzett, vegetatív idegrendszerre ugyanúgy működött, mint azelőtt, csak hogy fizikailag teljesen megsemmisültnek, élőhalottnak érezve magát, s hogy végleg bele ne hulljon a halál állandóan körülötte morajló, habzó tengerének hullámaiba, a tudata alatt pislákoló hatás és ellenhatás fizikai törvényszerűségeen alapuló, és egyéniségétől teljesen külön mozgó élni akarása, szorosan belekapaszkodott az elmúlást és az életét összekötő, láthatatlan híd korlátjába.

Gyötrődő élete, hol ide, hol oda billent, mindezt fél-álmában, vissza-visszatérő öntudatzavarában...

Mostan meggyógyult. Mit ér vele? - sopánkodott -, ha a gyerekei után elvesztette a feleségét is, ami megint csak összetörte kissé újraéledt testét-lelkét.

Hányszor, de hányszor visszasírta régebbi bódulatát!

Öntudata visszanyerése utáni napokban közölték vele, ám valójában csak mostanában döbrent rá, szakadt sorscsapásként a nyakába, hogy milyen tragédia is történt igaziból a családjával. Most először fogta el halálos ijedtség, de bármint történt is, ennek nem sok köze maradt az átélt tragédiához. Attól ijedt meg, hogy megértette: mennyire távol került önmagától. Mintha sebészkéssel választották volna el, amolyan jól ismert és logikus érzéseitől, amely egykor szervesen a családjához kötötték. Utálatosan és ijesztően megint csak önmagával foglalkozott, mint eszmélése után, lábadozó betegségének idején a kórházban, amitől újra és újra tovább gyötrődött.

Mi lesz vele ezután?

A szakszervezetből, mint a szoros s jól ismert azonos érdekeltségű emberi kötelékből, még a kórházban tartózkodása utolsó napjaiban kilépett. Oka - erre is csak mostanában döbbsent rá - megszokott önzése, mivel betegsége alatt senki sem látogatta meg. Se nem látogatták, se nem érdeklődtek iránta, holott egy nagy gyár vidékre kihelyezett, kis üzemének főmérnöke, valamikori szakszervezeti funkcionáriusa volt. Abban az időben - jól emlékezett rá - a szakszervezetükben külön beteglátogatók szerénykedtek, akik szerrel-számmal meglátogatták a betegeket, s bizonyos alapból fedezett, szerény ajándékokkal kedveskedtek nekik, s a tagság nevében: gyógyulást kívántak...

Senki sem kérdezte meg tőle, miért lépett ki, holott alapszabállyal ellentétesen, semmiféle indokot nem említett meg a kilépési nyilatkozatában, s ami még visszataszítóbb, kilépésének elfogadását is utólag, véletlenül tudta meg...

Felesége holmiját két nagy teherautó vitte el. Csak a majdnem üres lakás maradt utána. Sokszor végigjárta a házat, kezét ökölbe szorította, és a homlokához dörzsölte. Kifosztottnak, megcsúfoltnak érezte magát. Régebbi bánata messzire eltörpült szégyene mögött. Üres a lakás, és üres ő is. Azt kifosztották, ez kiégett. Mindenki elhagyta, akit szeretett. Kimondhatatlan fájdalmat érzett. Legszívesebben sírt, dühöngött, felordított volna: miért pont vele történt meg mindez? Bizonyos fokig megértette a felesége távozását. Talán nem is tőle, a múltjától, szép emlékeinek színhelyétől menekült el. De elmenekülhetünk-e önmagunk elől? Lakhelyet, ha nem is könnyen de változtathatunk, ám önmagunkból, saját önünkől kibújhatunk-e? A gyerekei elvesztése után, miért kellett őt is itt hagynia: Jó, elmenekült innét, de miért nem mehetett vele együtt el ő is? Arra büntette, hogy helyette is, régi boldogságuk gyászossá változott színhelyén éljen? Egyedül szenvedje végig azt, amit kettőjükre mért ki a sorsuk?

Váratlanul megfordult, és kiszaladt az udvarra, ahonnét rövidke gondolkodás, málázás után a nem messzire lévő kiskocsmába sietett. Miért pontosan oda, amikor nem szerette az alkoholt? Nem tudta. Se magának, se másnak nem tudott volna magyarázatot adni, ha meg-

kérdeznék, de ki kérdezi meg? Valahová, mindegy hová, mennie kellett, másként megőrül.

S ő ment.

Ez a kiskocsmá nemrégén nyílt meg, ám a környékeliek máris megkedvelték. Talán újszerű berendezése miatt, ugyanis eltérő a többi, a környékeliek köpködőktől, rendkívül otthonosan, gusztusosan rendezték be, s a kiszolgálás is gyors és udvarias volt? Most is, egyszerű hétköznapi délelőtti sörként sokan tartózkodtak a szépen kiképzett söntés körül. Mások a tiszta abroszokkal letakart, virágcsokrokkal és gyertyákkal díszített asztalok mellett ücsörögtek.

Alig lépett be a leszázalékolt, a minden porcikájában összetörődött férfi - aki inkább a kétségbeesésre, mint bajára keresett gyógymódot itt -, valaki máris a vállára vert. Nem számított rá, összerezzen.

- Szervusz, Gábor! Ezer éve nem láttalak.

Gyürffy András, régi iskolatársa állt mellette. Nemcsak az általános iskolában, a gimnáziumban is együtt járták végig a négy osztályt.

- Te itt? - fogadta Falussy Gábor régen látott társa üdvözlését, ugyanis Gyürffy, jóval a balesete előtt elköltözött a városukból.

- Kiküldetésen vagyok, egyébként, amint tudod Pesten élünk. Mi-kor is..., nem is tudom már hány éve költöztünk fel. Pesten ugyan-azon cégnél, az itteni gyár anyavállalatánál, az Elzettnél szenvedek továbbra is. Revizor vagyok, ugyanis közben elvégeztem a számviteli főiskolát... - folytatta a szavak egybefolyón ki az ajka csapjából. - Jelenleg nálatok ellenőrzöm az éves mérleget.

- A kis Elzettnél? - vágott közbe a társa. Így nevezték a városban a budapesti gyár ide telepített kisgyárnyi részlegét, ahol Falussy Gábor főmérnökként tevékenykedett valamikor. - Egyébként már semmi közöm hozzá. Több mint egy éve leszázalékoltak. Azóta sem ők, sem én..., szóval nem igen repesünk egymásért.

- Te - csodálkozott rá műfelháborodással Gyürffy Kálmán, mert valójában nem érdekelte az ügy -, a többszörös újító, a Kiváló Dolgozó, a miniszteri dicséretnek tömkelegének birtokosa?

- Két évig feküdtem kórházban. - Közben megindultak az egyik üres asztal felé, ahová letelepedve bort rendeltek a mellettük ácsorgó pincértől. - Ők, mármint a főnökeim, az új nagyságos urak s a tisztelt

szakszervezet, a munkásarisztokrácia illetékesei egyszer sem rándultak be hozzám, látogatóba a kórházba.

Mesterkélt szellemessége mögött sokkal több megbántódást érzett, mint amennyit hajlandó volt bevallani.

- Ami azt illeti... - a barátja egy pillanatra megtorpant. Azon mélázott, hogy folytassa-e, majd gyorsan átlépett a megtépázott, a régi barátságukhoz talán még illő lépcsőfokáról a jelenlegi helyzetükhöz passzoló modorára. - Szavamra mondom, pocskul nézel ki.

- Egyik pillanatról a másikra vesztettem el a gyerekeimet. Három szép, egészséges gyerekem halt meg a kocsinkban. Most a feleségem is elhagyott. Titkoltam, de vagyunk mi olyan viszonyban, hogy neked elmondjam, egyébként is már tele van vele a kisváros.

- Igen, igen, hallottam a balesetekről. Fogadd őszinte részvételem - rebegte a társa színésziien erőltetett, érzékenyült hanghordozással. - Viszont a feleséged hűtlenségéről nem. Alig néhány napja vagyok itt, tele munkával töltöm a napjaimat, egyébként, amint tudod: Pesten élttem... - mentegetőzött váratlanul, ugyanis közben rájött: ő is azok közé tartozott, akiknek illett volna meglátogatnia a beteget. Hátha rá is célzott előbb! - Lakáscsere...! Minden összejött.

Szája szélét összeszorította, szemöldökét felhúzta, egy ideig a fejét csóválgatta, majd lekókadtan leste a földet.

- Baleset mindenkit érhet - súgta tovább -, no de - ütötte fel a fejét -, a húséges nők mintaképe, Éva!

- Összeroppant. Ugyanott élni továbbra is, gyermekek nélkül, ahol boldogan élt a család... Engem is hívott, de nem mentem. - Nem mondott igazat, férfiúi önérzete készítette hazugságra, ugyanis az aszszony egyetlen szóval sem hívta. - Itt születtem, itt tanultam alap és középfokon, itt dolgoztam, itt éltem több évtizedig. Meghalni is itt szeretnék, pajtás.

Nem folytathatták, a pincérrel együtt, aki a megrendelt bort hozta, egy férfi is az asztalukhoz telepedett. Mind a ketten ismerték. Egy utcában laktak, ráadásul régebben ugyanabban a gyárban dolgoztak. Erősen ittasnak látszott. Dülöngélt, poharából, amelyet magával hozott, minden egyes mozdulatánál kiloccsant a bor, felváltva a kezére,

be a zakója ujjába, vagy le a padlóra. Ő úgy tett, meglehet így is történt, mintha semmit sem venne észre.

- Mi az, főmérnök úr - ezekkel a gunyoros szavakkal huppant le a székére, egyáltalán nem kérdezve meg: szabad-e, megengedik-e, hogy az asztalukhoz telepedjen -, maga is leereszkedett közénk? Maga, aki ezelőtt egyszer sem ült le a melósok közé, itt?

- Van ilyen, van olyan ember. Én anélkül, hogy rátarti, felvágós lettem volna, igaz nem is volt mire, nem jártam nyilvános helyekre. Befelé forduló ember voltam, vagyok jelenleg is.. Főleg mostanában, Pisti, amióta három kisgyerekünk meghalt, a feleségem..., meg sokáig betegen feküdtem a kórházban... - mentegetőzött, mintegy ösztönös védekezésésként Falussy Gábor, nagyon félve a nyilvános botránytól, ugyanis jól ismerte az erőszakosan odatelepülő társát.

- Hallom, nem jön vissza hozzánk. Leszállékolták. Úgy néz maga ki, mint aki beteg? Kicsinálták, mi? Nyakon csapták az üzemet, maguk meg sorban leléceltek. Előbb maga, utána az igazgatónk. Kilépett a szakszervezetből is, hogy ne kelljen szakszervezeti tagdíjat fizetnie. Bezzeg, a szép nyugdíját minden hónapban zsebre vágja, igaz?

Falussy Gábort sárga méreg öntötte el. Arcának valamennyi szöglete eltorzult. Szaporán szedte a levegőt, vadul gesztikulált, és nagyokat csapott: mert őt, a tévedhetetlen erkölcsű, a közvélemény harcos tolmácsolóját sértegeti egy ilyen... nagy senki?

A társa, mindezt látva, azonnal segítségére sietett:

- Gábor a családjáért élt-halt. Főmérnöksége alatt virágzott az üzem. Évről évre óriási nyereséggel zártak. Amióta beteg s maradandó fogyatékosága miatt leszállékolták, szemléletesen visszaesett, ha nem is a nyereség, a termelés. Az igazgatót menesztették, semmi köze a két ügynek egymáshoz...

Ilyesmiket és mást is mondott, ám Falussy Gábor feldúlt idegrendszérének hallókészüléke csak a töredékét fogta fel. Felemelte a pohárát, már-már úgy tűnt, hogy az odatolakodó, a sértegetője fejéhez csapja.

- Ha nem feküdtem volna hosszú ideig amnéziában, most kicsavaránám a nyakadat, így csak... - a részeg ember szeme közé loccsantotta az italát, amelybe még a nyelvét sem dugta bele, majd felugrott, és

még a régi barátjától sem elköszönve, letaglózottan kitámolygott a kiskocsmából.

Kint sok mindenre gondolt, arra is, hogy hátha igazat mondott az előbbi részeg ismerőse, az a lehetetlen alak. Nemcsak ismerte a nevét is tudta, ám régebbi amnéziája, mint sok mást azt is kitörölte az agyából. Arra világosan emlékezett: technikus létére, büntetésből ő rakta le a gépsorra, mert nem egyszer részegen állított be a gyárba, azóta nyílt ellensége és irigye. Márpedig a legokosabb ember is, még a tizedrészét sem ismeri önmagának annyira, mint az ellenségei. Igaz, ami igaz, betegsége előtti időkben tényleg elszokott az embe-
rektől, régebbi baráti köre erősen leszűkült, megszokott ünnepsége-
ken, rendezvényeken sem igen jelent meg, főleg ha az nem a terme-
léssel volt kapcsolatos. Minden percnyi szabadidejét a családjának szentelte. Szorosan vett munkája, meg a családja, ez a kettő élte.

Leeresztett érzésekkel ballagott az úton. Csak ment, nem nézett, se jobbra, se balra. Útja az egyik templom előtt vitt el, talán észre sem veszi, ha a messzire hallatszó, bizarrul fülbemászó melódiájú orgo-
naszó meg nem üti a fülét. Meg az a sok ünneplőbe öltözött ember,
akik a templom felé tartottak, vagy közvetlenül a bejárat előtt beszél-
gettek, ugyancsak magára hívta a lehangolódottan „fetrengő” férfi fi-
gyelmét. A templom, gótikus stílusú ajtója feletti szögletes kiképzésén,
nagybetűs felíratott pillantott meg. Gyakran elment mellette, soha-
sem vette észre, most valósággal ráördített:

„Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és meg vagy-
tok terhelve, én megnyugvást adok tinektek!”

Falussy Gábort leküzdhetetlen vágy szállta meg. A minden más hangot, zajt lesöprő, fenséges orgonaszó, a cirádás templom eleje, az ünneplő arcot ötlő emberek..., minden mágnesként vonzotta most. Rettenetesen összetörtnek, borzasztóan nyomorultnak érezte magát ezekben a pillanatokban. Régebbi és az óta is állandóan magával hurcolt szomorúsága, a három szép gyerekének tragikus elvesztése, felesége hűtlensége, az előbbi kocsmái, nyilvános, igazságtalan meg-
szégyenítése, mind-mind ólomsúlyként nehezedtek rá, nyomták a vállát és a szívét egyszerre. Lábai megmerevedtek, óriási erőfeszíté-
sébe telt, hogy centiméterről centiméterre vonszolja magát. Feje el-

zsibbadt, gondolkozni, cselekedetét mérlegelni nem tudta, úgy érezte, ha nem ül le, menten összerogy. Közelében nem látott padot, ezért azzal az ürüggyel, hogy fáradt s le akar ülni, bement a templomba, ahol a legutolsó, hozzá képest a legközelebbi padba rogyott.

Valamiféle egyházi ünnepség, vagy püspöklátogatás lehetett. Munkanap lévén, mégis nagyon sokan összejöttek, majdnem megtelt a templom, alig maradt üres hely. A pap a szószékről beszélt hozzájuk:

- A világ összes öröme olyan, mint a talmi arany! - Hatásos szünetet tartott. Falussy Gábor ezalatt azon törte a fejét, hogy milyen is az a talmi arany. Sosem jön rá, ha a pap meg nem mondja: - Ragyog, de nem valódi. Vele szemben az isteni dolgok, ha nem is olyan csillogóak, azért sok örömet szereznek, amelyet csak az Úr népe ismer... - Verték át meg át a szótöredékek a testileg-lelkileg összetört férfi szívét, aki közben a pad támlájára horgasztotta a fejét, és csendes sírásba kezdett. Még az előbbinél is jobban ránehezedett itt a szerinte meg nem érdemelt mostoha sorsa. Azt hitte ezekben a pillanatokban, hogy az ő sorsa a legnehezebb. Senki, de senki sem sínylődik olyan nyomorúságban, mint ő: Szép, három gyereke meghalt, egyszerre haltak meg. Csinos, erősen fiatalos felesége elhagyta, igaztalanul hagyta el. Munkahelye nincs, mert vissza-visszatérő öntudatkiesése miatt leszázalékolták. Kinek jutott egyszerre osztályrészeként ennyi szörnyűséges kín? Az utóbbi időben egyre hajlamosabbá vált az önsajnálatra. Most a szokásosnál is jobban kínoztta. Úgy érezte, mintha teljesen egyedül állna a szenvedések eme magas létrafokán, holott jól tudta: alatta és fölötte is élnek, szenvednek emberek. A kórházban látott, balestből adódón teljesen béna, megvakult, megsüketült fiatalember jutott eszébe, akinek a küllemét a balesete, autójának meggyulladásá teljesen elcsúfított, csupa heg mindene, ráadásul a családja sem fogadta vissza, hogy ápolja, gondozza. S, ha úgy járnak a gyerekei is, ha mind nem is, csak egy vagy ő, esetleg a felesége? Mennyi eshetőség, milyen szerencse! Ugyanekkor felötlött az is, hogy hányan megússzák, miért pontosan az ő gyerekei, és miért mind a három egyszerre? Talán azért, hogy átérezze az olyan emberek helyzetét, akiket külön-külön sosem értett volna meg? Mert szó, ami szó: sok nyomort, kínt, szenvedést látott, szánta őket azonban ez a száanalom sohasem,

senki iránt sem hatolt be a szíve mélyébe. Most alaposan megértett, együtt érzett valamennyi szenvedővel! Gyermekei és a felesége elvesztése miatti bánata, jövőjének kibogozhatatlan hálójába gabalyodott. Életének további ösvénye, amelyen, így vagy úgy tovább kell járnia, zűrzavaros labirintusnak tűnt, nehéz és fájdalmas akadályokkal, árkokkal, amelyeken neki sorban át kell majd vergődnie. Mindenki elhagyta, senkinek sem kell, senkije, akivel megoszthatná terhét, amiért az összes kínlódását, szenvedését egyedül kell hordoznia...

Nemcsak nem hitt Istenben, tudományos érvekkel cáfolta Isten létét a valláskritikai szemináriumokon, amelyet még a gyárban vezetett... Most és itt, villámszerűn csapott bele az ordítón boldog felismerés: van valaki, lennie kell valakinek, hogy kinek nem érdekelte, aki ezt a bonyolult, emberi ésszel fel nem fogható, kiismerhetetlen világmindenséget, megteremtette, elindította, mozgásba hozta a maga útján. Ám ez az új felismerés sem nyugtatta meg felbolydult idegrendszerét, sőt még jobban felcsigázta eddiglen gondolatainak szerteágazó, a kibogozhatatlanságig összekuszálódott dzsungelét. Majdnem felordított, mert ez is, mint minden, a tragikusan elhunyt gyermekeit juttatta eszébe. Jó, én megérdemeltam a sorsomat, de ők, az a három ártatlan kisgyerek, mit vétett? Miért haltak meg: Szerettük, se a feleségem, se én nem akartuk elveszíteni őket...

Mintegy válaszként, a még mindig prédikáló pap felelt meg neki:

- Amennyiben a mi időnk és Isten órája nem ugyanazon idő szerint jár, úgy a mi vágyaink se lehetnek azonosak Isten akaratával. Mit, miért, ezt majdcsak fent, mellette, vele egyesülésünkkel érthetjük meg...

Homályosan hangzott, kiszakítva az előzményekből, megfosztva az egész beszéd szépen felépített logikai rendszerétől, a végső kép kifejtésétől, mint minden, amit mostanában élt át, érzett s gondolt.

Felnézett. Az eléje táruló szikrázó jelenség: a mennyezeti freskók, a díszes rokokó oltár csillogása, a gyertyák és a virágok síri világa, a meghitt, az óriási visszahangzó tér, a mindent betöltő, fennkölt nyugalom, a hívek túlbujánzó figyelme, innen-onnan felhangzó köhintések, orrfúvások, lábaktól származó apró padlósúrolások, mocorgások

egyvelege... valósággal lenyűgözték. Mégsem állhatta sokáig, váratlanul összerezsent s visszahuppant előbbi állapotába. Közben a pap is befejezte mondanivalóját. Csengő csilingelt, orrát illatos tömjénfüst csapta meg, fülében nők s férfiak vegyes kórusa zúgott: Uram nem vagyok méltó, hogy a hajlékomba jöjj, te csak egy szóval mondd és meggyógyul az én lelkem... Mindezt kézzelfogható csend követte. Látomásszerűn gyötrelmes kép lebbent a szeme elé: a három gyereke holtan feküdt az autóban. Igen, igen az ő autójában! Fel-emelte a kezét: Istenem, hol voltál? Miért engedted meg ezt? Én itt fent - jött a sugallat -, ti lent! Ki fogta a kormányt? A feleségem. De... de - hebegte - nekünk jöttek! Én megteremtettelek - zsongott a szózat. - Biztosítottam a megélhetéseteket. Szabad akaratot kaptatok. Autót vettél. Te... te vetted. Kié a felelősség? Ugye... ugye, mennyi titok? Mégis miért? - jajongott tovább - A gyerekek, a feleségem..., miért? - A hang tovább lebegett. - Te ültetted őket egymásmellé. - A csendet, mert erre már felelet sehol, a kóruson felhangzó orgonaszó és a többszólamú dalárda felcsillanó hangjai váltották fel. Valamiféle liturgikus művet adtak elő, szép gregorián stílusban. Lenyűgözte, fel-emelte s meglebegettette, annyi időtől most először érezte magát könnyednek, gondtalannak, felszabadultnak s talán boldognak.

Hitt, életében először hitt. Maga sem tudta kiben, miben: láthatatlan, felsőbb lényben hitt.

Gyönyörű szenderségéből, zord suttogás térítette magához. Háta mögött az imázsálmolyon néhány, fekete varjúkra emlékeztető öreg-asszony károgott:

- A szégyentelen - egymásnak címezték, de neki adták fel -, templomban. Hívó lett, holott ezelőtt ő volt a legnagyobb istentagadó a városban, most... Na lám! Itt ücsörög... Azt hiszi, bejön: szánombánom és megvan minden bocsátva... Nem vezekel, ő azonnal üdvözülni...

Egyetlen szóval, egyetlen mosollyal is segíthetünk egymás terhét hordozni, kapcsolatainkat erősíteni, ugyanúgy egyetlen szóval is lebunkózzhatjuk embertársainkat, nehezíthetjük terhük cipelését, szét-szaggathatjuk láthatatlan kapcsolataink szövevényét. Ők nemcsak

egy szót szoltak, süket gúnyuk egész méregpoharát az újonnan templomba térő nyakába öntötték.

Falussy Gábor: az orvoshoz a betegek vagy az egészségesek fordulnak - gondolattal felállt, és ugyanúgy, mint előtte a kocsmából kitámolygott a templomból. Minden összetört benne. Az ég villámlott, talpa alatt dübörgött a föld. Vigyázva lépdelt, nehogy elessen. Előbbi gyenge hitének kártyavára pillanatokon belül halomra dőlt.

Útközben kötelet vásárolt az egyik boltban, és hazasietett.

Vannak emberek, akik csak fél szemmel hajlandóak szembenézni a tényekkel. Falussy Gábor nyitva tartotta mind a kettőt. Nyitott könyvként állt előtte elmúlt élete, de nem lapozott bele, kívülről ismerte az egészet, és mióta kilépett a templomból világosan ismerte a végét is. Elviselhetetlenül kiégettnek, elhagyottnak érezte magát. Élete másodpercekbe sűrítve, szapora szívdobogás közepette, filmszerűn pergett le előtte. Kitörölni a múltját, mindent előről kezdeni, nem..., az nem megy!

Miután a képzeletbeli film végleg elszakadt, hurkot formált az útközben vásárolt kötél végére, székre állt, lejjebb húzta az egyetlen otthagytott csillárszáráról a mennyezethez lapuló, kúpos, poháralakú födelet, a kötél másik végét az így szabaddá tett erős kampóra akasztotta... Fülét édes gyermekzsivaj, feleségének csengő kacagása ütötte meg, saját teste iránt meleg szeretet öntötte el. Máskor is észlelt ilyet, akkor semmivé vált, most savanyú önsajnálatot érzett a hamarosan megsemmisülő teste iránt, s ő a rándulás utáni fájdalom, fulladása ellenére, újra boldognak vélte magát. Már-már becsukták utána a kaput, amelynek csak az egyik felére szereltek kilincset, amikor éles nyiszálást, feszülő bőgőhúrszerű pattanást hallott, s ő enyhe lebegés közben, az iménti kapu belső felére zuhant.

A postás bácsi fedezte fel, vágta le, és két kezébe fogva eresztette le a padlóra. Föléje guggolt, lebogozta a nyakáról a mélyen húsába ágyazódott hurkot, mire őt újjáélesztése, szíve masszírozása után, kábult, alaktalan érzés fogta el, mialatt az ébrenlét és az eszméletlenség határán lebegve kinyitotta a szemét.

- Ejnye, ejnye Falussy úr! - fedtte meg jóságosan, kezét krisztusi pózban felemelő postás. - Hát ennyire rossz ember maga? Ilyen-ilyen csúf véget érdemel? Ne...em!

Az önkezüleg halálra ítélt férfi néhány, kapkodó lihegés, hörgés-szerű lélegzetvétel után váratlanul felült. Fejét lehorgasztotta, és elfulladás hangon zokogni kezdett.

- Senkinek... senkinek se kellek, Miska bácsi! A gyerekeim halottak, a feleségem... láthatja, teljesen üres a lakás, s ez a kongás! A munkatársaim felém se néztek. Kiléptem a szakszervezetből. Annyi év után azt sem kérdezték meg: miért? A kiskocsmából kiutáltak, a templomban megszólaltak... - Közvetlenül a nyugdíjazása előtt álló férfi szemébe vájta összeomlott tekintetét. - Hol van az én helyem, hová tartozom én, mondja?

- Van valaki, aki sosem hagyja el, akiben sosem csalódik. Ki az? - A nagy postástáskája után nyúlt, amelyet az előbb dobott le a parkettára. Egy könyvet vett ki, és a földön ücsörgő, síró szipogó, erősen összetört férfi kezébe nyomta. - Olvassa majd el, és rájön magától is! Ezen túl mindennap meglátogatom.

Falussy Gábor mellett a földön kés hevert. A felesége konyhakése. Eddig azt sem tudta, hogy itt hagyta. A postás kotorta elő valahonnét, és vágta el azzal a kötelét, aki most felvette, és több darabra vagdalta a kötelet, azt a részét is, amelyet leakasztott a kampóról. Valamennyit arra a székre dobta, amelyre ő az előbb felállt. Miiért tette mindezt? Falussy Gábor nem tudta, csak sejtette: nehogy megint felakassza majd magát arra, holott ahhoz elég lett volna eldobni, és kész! Eközben régebbi amnéziája, ha sokkal kisebb mértékben is, mint azelőtt, újra a karjaiba kapta: énje kettévált. Egyik fele messzire eltávolodott, a másik átlépte, s ő kívül-belül átnézett a postáson.

„Útjaidat, Uram, ismertesd meg velem...!”

Zsolt 25:4.

Falussy Gábor a borház előtti diófa tövében ült. A lenyugvásra készülő napot leste, amely most ereszkedett alá a Hegy csúcsára. Szálláshelyüket kereső madarak élesen csiviteltek a közeli tölgyesben, ahonnet úgy látszott, mintha a nap hatalmas vörös korongja már elérte volna a fák hegyét. Egy ideig onnan szórta halványuló sugarait a fölötte úszó alaktalan felhőkre, amitől az előbbi seszínű ruhájukat sárga szegélyű csík övezte. Ahogy alkonyodott, úgy csökkent a meleg. A madaraktól tücskök és a szöcskék vették át a szót...

Sikertelen öngyilkossági kísérletét követő napon költözött ki a Hegyre. Valamennyi mozdítható tárgyat magával hozott. Ezt a szőlőt és a hozzátartozó komfortos borházat az apjától örökölte. Azelőtt csak néhanapján járt fel a Hegyre, a szőlőjét sem gondozta rendszeresen. Sem ideje, sem kedve nem maradt rá. Most, amennyire lehetett bepótolta mindent. Sorban rendbe szedte a szőlőtőkéket - a metszést régen lekészte -, levagdalta a túlbujánzó hajtásokat, megritkította a vadhajtásoktól és azoktól a fölösleges vesszőktől, amelyeken nemigen mutatkozott termés. Felkötözte, bepermetezte, gyomtalanította... A borház körül szépen lekasálta a fűvet, kiirtotta a vadon nőtt bokrokat, rendben tartotta az utat. A borház lepergett vakolatainak helyét szépen kitapasztotta, végül fehérre meszelt mindent...

Háromhetenként járt be a városba. Ilyenkor bevásárolt, felvette a nyugdíját, leadta a mosnivalóját, intézte a halaszthatatlan dolgait. Az embereket, főleg az ismerőseit, amennyire töletelt messzire elkerülte, mert jól tudta, hogyan irányítják rá öntudatlanul is fényszóróikat, ami viszont rajta kívül mindenre, így viharos múltjára is sötét árnyékot vetett.

Úgy élt kint a hegyen, mint egy igazi, modern remete. Senkihez sem közelített. Igaz, ezen a részen - ellentétben a Hegy többi oldalával - még nem épültek nyaralók. Néhány borház állt a keskenyke szőlőtáblák között, más semmi, csak a végtelen erdőség fent a szőlőtáblák fölött.

Ebben a befelé fordulásra készítő nagy csendben, a végtelen magányban, eddiglen eladott lelkének messzebbi távlatai nyíltak, mint a korai reggelnek. Magaslatai megnyúltak, mint a legmeredekebb hegycsúcs ormai, feneketlenebb a mélysége, mint a legmélyebb tengernek, ugyanakkor egyre jobban elmélyült a homálya is. Cselekvéseinek olyan indítékai voltak, amelyeket nem tudott kinyomozni, álmai egyre érthetlenebbek, egyáltalán nem tudta kibogozni honnét jönnek, mit jelentenek. Egyre hosszabban és behatóbban tanulmányozta a Bibliáját, amelyet Miska bácsi abban a tragikus percekben nyomott a kezébe, miután levágta a kötélről, és ő észhez tért. Azokat az olvasmányokat, igen jól ismert történeteket, amelyeket felsőbb iskolai tanulmányai közben - mert a Biblia, ha nem is a kötelező, de az ajánlott irodalmak között szerepelt -, annyira unalmasnak talált, később szakaszokról szakaszokra cáfolt, most egyszerre lebilincseltek, elképesztették. Nagyobb érdeklődéssel olvasta, mint a városháza folyosóján, az új lakásokra várók a kiutalt lakások listáját, holott el sem olvasta volna, ha az őt ért csapások nem irányítják figyelmét e könyvre. Egész élete a nélkül telt volna el, hogy futólag sem gondolta azokra az örök igazságokra, amelyek most a könyv lapjairól sorban megnyilatkoztak. Egy teljesen új, eddiglen ismeretlen világnézet tárulkozott ki előtte, amelyeket eddig csak a cáfolatukból ismert, mert az egész Bibliát sosem olvasta végig, most rájött: csak a hamis cáfolatát, egy-egy mesterségesen kiragadott rész kipellengérezését. Ha nem is változott meg gyökeresen a világnézete, egyre többet törte a fejét az újra átolvasott részeken: Mi az élet igazi értelme, mi a hiábavaló, mi nem? Miért vagyunk a világon? Mivel töltjük ki a rövid életünket, hogy maradandót alkossunk? A szeretetről... Egyik napon ezt olvasta: az, aki a napot meggyújtja így szól: a megrepedt nádat nem töröm el, a pusztá mécesest nem oltom ki... arra jött rá, hogy az, aki ismeri a csillagokat, nevükön szólítja azokat, mi megszámolni sem tudjuk..., miért ne költözhetne be az ő megtört, több sebből vérző szívébe, s miért ne gyógyíthatná meg az ő összetört lelkét! Mindezt összegezve: súlyos tragédiák, történetek után is tovább kell élnie!

S ő, akinek furcsa egyénisége boldogságának idején is borúsnak látszott, most a viszontagságok közepette is fényesen tündökölt. Két

lehetősége maradt: engedelmeskedni, kiszolgáltatni magát, vagy megmaradni továbbra is a düh és a lázadás állapotában. Mindegyik út bizonyos megkönnyebbülést jelentett volna, csak hogy ez a kétféle gyógyszer, annyira különbözött egymástól, hogy nem lehetett összekeverni. Meggyőzte önmagát, hogy a szerint cselekedjen, amit értelemszerűn igaznak ismert el, még akkor is, ha nem győződött meg róla, hogy az igaz is. Esténként nem térdepelt le, nem verdeste a mellét, viszont rengeteget elmélkedett. Egy ilyen vágyakozó sóhaj után nyilallt belé a felismerés, hogy annak előtte, miközben, több mint kételyének, sőt egyenesen Isten tagadásának adott hangot, tulajdonképpen megértést szeretett volna találni önmaga előtt, mert lelke legmélyén akkor is ott fénylett az a halovány, teljesen kifürkészhetetlen párázs, amely most lánggra lobbant. Minden ember különös világ, és csak egy él belőle a földön, s vannak dolgok, amelyek annyira mélyek, hogy nem láthatja meg a racionális szem, vagy annyira komplikált, hogy nem fogja fel a logika talajából táplálkozó eszünk...

Ez a magány, ez a lelke legmélyéig befészkelődő csend, ez a különös könyvből fakadó örök s elnyűhetetlen igazság, Falussy Gábor úgy érezte, mintha teljesen meggyógyította volna a testét-lelkét. A hosszú betegség, az újra és újra átgondolt tragédia utószele teljesen elvonta figyelmét a mulandó világ dolgairól, most mindez arra kényszerítette, hogy egyre többet elgondolkozzon az olvasottakról, gyakrabban és egyre nagyobb figyelemmel olvassa az Igéket.

Éjjelenként újra jókat aludt, kipihenten, tiszta fejjel ébredt, napközben sokat dolgozott, ám az estéi véges-végtelen az újszerű gondolataié maradtak.

Nem azért kapott jutalmat, mert látott és hitt, hanem, mert semmit sem látott, semmit sem érzett s hitt.

Teljes pompájában ragyogott a reggeli nap. Sugaraival megcirógatta a fűszálakon fénylő harmatot. A fákon madarak daloltak, a közeli erdéből kakukkszó hangzott. Falussy Gábor nemrégén ébredt fel. Körüljárta a szőlőjét, kitépett néhány gyomnövényt, agyában tervet készített a mai napra, majd a megszokott helyére a diófa alá ült, s a délutáni vihart ígérő párával terhelt tájat bámulta. A múltját szépen

elrendezte, annyira távol állt most tőle, hogy egy cseppet sem érintette. Semmire sem gondolt, önmagát befelé forduló meditálása közben ugyanúgy elveszítette, mint a múltját.

A gyalogúton két férfi közeledett, csak azután fedezte fel őket, miután a közelébe értek, és jó hangosan ráköszöntek:

- Jó napot kívánunk Falussy gazda! Pihenget, vagy készül valahová?

Falussy Gábort, az a szó, hogy gazda valósággal mellbe vágta. Ma-napság, főleg itt a városban ennyire régiesen? Másrészt olyannyira jólesett, hogy alig néztek egymásra, és az idegenek között megszokott távolság, máris bizalmas közelséggé változott.

- Jó napot! - fogadta jóízűen a két idegen köszönését. - Ennyire korán, majdnem reggel? - Maga sem tudta mit akart kifejezni befejezetlenül hagyott kérdésével, talán megzavarodott, vagy nem talált jobb szavakat?

A két idegen közben teljesen melléje ért, ő helyel kínálta őket mellette a fapadon.

- A városban lakunk - kezdte azonnal, helyet foglalása után egyikük. - Az a két egymás melletti szőlő a miénk. - A távolba mutatott.

- Sosem láttam eddig magukat itt, holott hónapoktól ebben a borházban lakom.

- Napszámosok, ezek-azok dolgozzák meg, tartják rendben, művelik a szőlőnket, ugyanis mi nagyon elfoglalt emberek vagyunk. Ő orvos, a szomszédos község körzeti orvosa, én...

Nem folytathatta, mert az előbbi orvos váratlanul felállt.

- Bocsásson meg, be sem mutatkoztunk. Doktor Keleti István vagyok.

- Én meg - vette át tőle a szót a társa -, Kudlik Zsolt, üzletkötő vagy ügynök, amint akarja. Az országot járom. Visszaült a helyére, és folytatta: - Nem húzom a szót, sietünk. Lassan érik a szőlő, érdemes lesz megdézsmálni, nem vigyázna a miénkre is?

- Az összesre, mint a nyolc darabra - helyesbített a körzeti orvos -, ugyanis megbíztak bennünket, hogy szóljunk magának. Az öreg, aki eddig vigyázott a Hegyre megbetegedett, maga pedig, ugye...

Mialatt a szót húzta Falussy Gábor közbeavatgott:

- Nézzék, uraim! Egy városban élünk, én itt is születtem...
 - Én nem..., én sem... - vágta bele a vendégek szinte egyszerre.
- Falussy Gábor mit sem adva rájuk folytatta:

- Mégsem ismerjük egymást.
- Ebben a városban több mint húszezer ember él - jegyezte meg az üzletkötő.

- Nem azért mondom - Falussy Gábor egy cseppet sem zökkent ki megkezdett beszédének menetéből -, ettől függetlenül önök biztosan hallottak a tragédiánkról. Arról gondolom, mivel a nevemen szólítottak.

Elhallgatott. Szemét lesütötte, fejével aprókat bólintgatott.

- Igen... igen - vágta rá azok, megütközésükből felengedve részvételtjesen.

- Mint rokkant nyugdíjas, feledni, mindent elfeledni, ha úgy tetszik kimosni az agyamat, újra megtalálni önmagam, költöztem fel ide a Hegyre.

- Sikerült? - érdeklődött kissé ironikusan az orvos.

- Igen - helyeselt Falussy Gábor hévvel. - Nemcsak önmagamra, másra is ráleltem ebben a nagy madárfütyös csendben, békességben. Arra - mindegy kinek nevezik önök: Pénznek, Vagyonnak, Buddhának, Allahnak, Mohamednek vagy másnak -, akit én a nevén szólítok: Istenre. Arra, aki a Napot, a Holdat és a csillagokat elindította a pályájukon: aki véghetetlen bölcsességgel kiterjesztette a tengert, megteremtette az időt és a teret, megvetette a hegyek alapját, meghatározta a folyók útját, aki adja az esőt, a havat... - Végignézett a vendégein, látva azok elhűlését, gyorsan tiltakozott. - Ne nézzenek boldognak! Sokszor magam is megcsóválom a fejemet: én, a régi, a tősgyökeres, a begyöpesedett ateista, a valláskritikai szemináriumok vezetője hívó?

Talán tovább mondja, ha az orvos hirtelen fel nem áll. Az felállt, ő elhallgatott.

- Sajnos sietek - mentegetőzött. - Tíz órától rendelek, és hol?

A társa követte.

- Én ráérnék - ironizált közben -, ha nem teljesítmény után kapnám a fizetésemet. Szóval?

- Éjjel-nappal kint élek a Hegyen. Miért ne, viszont fizetést nem kérek.

- Ingyen vigyázna a szőlőnkre? - képedtek el, szinte egyszerre.

- Elég szép nyugdíjam van, és vigyázni sem vigyázok, csak szemmel tartom. Ha így megfelel...?

- Háát! - haboztak, arcuk mimikájával, válluk felhúzásával egyszerre. - Ember nincs. Igazán lekötelez bennünket - dadogta végül is az üzletkötő a társa helyett is, aki meg sem tudott mukkanni. - Köszönjük, így vagy úgy megháláljuk. - Még mondták volna, ha a leendő „szőlőcsősz” közbe nem legyint: Ugyan!

Átnyújtották a névjegyüket, majd sorban kezét fogtak Falussy Gáborral.

- Kocsival jöttek? - érdeklődött az nyomban a vendégek búcsúzkodása után.

- Igen, a Hegy lábáig. Ön... - lesett rá az orvos -, vezet, mármint az óta az ominózus... - szögezte volna a házigazda mellének a kérdését, ha bele nem sül.

- Nem, és nem is fogok többé!

- Igen... igen, az országút dráma - bólogatott az üzletkötő -, sajátos szereplőkkel és cselekményekkel. Nyüzsgő élet, száguldás mind a két irányban. Rálépünk a gázra, és mi is a lüktetés részeseivé változunk, csakhogy a vérbe olykor-olykor, néha elég gyakran, egy kis rögcse is kerül..., kerülhet ugye!

Falussy Gábor nem válaszolt. Lehajtotta a fejét. Három szép gyermekére és a feleségére gondolt.

Egészen a kövesútig lekísérte a jövevényeket, mint olyan kedves vendégeket, akik hosszú remetesége idején, amelyre csak most döbben igazán rá, amennyire kellemesnek bizonyult az elején, olyannyira terhessé vélt mostanra, felkeresték végre. Azt hitte boldog. Az őt körülvevő nagy csendben, az önként vállalt magányában, végleg rátalált önmagára, holott nem egészen így történt, mert amióta abba hagyták a beszélgetést, és eltávoztak, egyre jobban és jobban vágyott társaságra, így, vagy úgy feloldani mesterséges elszigeteltségét, társas lény lévén, megosztani lappangó bánatát, elújságotlni valakinek a Szentírásból fakadó új felfedezéseit.

Közben, ha erősen huzakodva is, egyre feljebb és feljebb csúszott az ég horizontjára a Nap. Közelében patak csobogott, onnét hordta a vizet. Az erdők alján még mindig fel nem szívódott pára gomolygott. Odébb, feljebb a Hegyen az ég elmélyült kék szigetén, lesben álló vércsék keringtek.

A tiszta levegő, tiszta lelkiismeretet követelt, mint amilyennek Falussy Gábor érezte ebben a pillanatban az ő lelkiismeretét.

„Óh Isten, ne távozzál el tőlem! Én Istenem, siess segítségemre”!

Zsolt. 71:12.

Esteledett. A több dimenziójú tárgyak gesztenyebarna árnyékokká simultak el. Felhők alját a tűnő napfénye rózsaszínűre és lilára festette.

Falussy Gábor macskaléptekkel osont: úgyis elkaplak benneteket, a kis tolvajok irányába. Azótától követte őket, amióta beléptek a szőlőtőkék közé.

Gyerekek, kis gyerekek! - zsongta a szíve, néhány lépéssel az esze előtt járva. Mert miért is haragudott volna rájuk: Szőlőt akartak enni. Bizonyára a szegényebb rétegekhez tartoznak, másként nem gyalognak kilométereket, osonnak be titkon a szőlőtőkék közé, kitevé magukat a lefülelésnek néhány fürt szőlő miatt. Szólnak a szüleiknek... és megkapják!

- Lopunk, lopogatunk, gyerekek! - csapott közéjük teljesen erélytelenre sikerülő szavakkal. Nem akart hangoskodni, sőt azon törte a fejét, hogy egyáltalán rájuk szóljon-e. Becsületből tette, ugyanis nem az ő szőlőjét dézsmálták meg. Ha az ő részében kapja el őket, ki tudja rájuk szól-e?

A két kisfiú, mint megriasztott szürke verebek, hirtelen szétrebbentek. Talán el is futnak, ha nem kapja el az egyikük grabancát. Elkapta, és tetőtől talpig végigpásztázta kis foglyát mélyenszántó tekintetével.

- Hány éves vagy? - A másik fiú néhány lépésnyire megállt. Ki tudja, hol járna már, ha a társát nem kapják el. Így fölöslegesnek tartotta a menekülést, és szolidaritás is van a világon, ugye, amelyet ő betyárbecsületnek nevezett volna, ha egyáltalán lenne ideje ilyen foglalkoztatására, amely megállásra, várakozásra készítette ezekben a pillanatokban. Egyébként is ő biztonságban van, mert ahhoz, hogy elkapja, el kellene engednie a társát, akkor meg...? Csöbörből-vödörbe?

- Nyolc - buggyant ki a válasz végre a kis fogoly szájából.

A kisfiú válasza után Falussy Gábor felütötte a fejét, szemével a távolba kémlelt: Gáborka is ennyi, pontosan ennyi éves lenne, ha...

Majdnem elordította magát a hirtelen fojtogató fájdalmától. Neki az összetört kicsinyke teste talán már el is porladt..., emez meg szőlőt lop? Micsoda igazságtalanság a kiszámíthatatlan sors vesszőfutásának! Vajon ő megtette volna-e? Mert jó, szépen kereső főmérnök, felesége jól megfizetett főkönyvelő volt az egyik szövetkezetben, mindent megadtak a gyerekeiknek, bármit kívántak is. S ha Gáborka is rossz társaságba keveredik, mert ő is gyakran kirándult társaival ide a Hegyre.

- Nem félsz, hogy megmondalak apádnak? - csusszantak ki szájából a szavak akaratlanul, miután kissé kínossá vált a hallgatása.

- Nyugodtan beköphet neki, ha megtalálja. Anya még hálás is lenne miatta.

- Miért ne találám? - hitetlenkedett egy arisztokrata arckifejezésével.

- Tudja, hány italbolt van ebben a városban? Melyikben keresi meg? Mert otthon lassan egy hete, hogy nem látta anya. Mindig ezt teszi a fizetése utáni napokban.

- Az enyémet is megkeresheti - szólt közbe a társa -, több mint egy éve lelécelt. Az én anyám örülne a legjobban, hogy kiprélhelheti belőle az elmaradt gyerektartást.

Falussy Gábor nem válaszolt. Még mindig fogva tartotta a kisleányt, most mintha meggondolta volna magát, húzni kezdte maga után.

- Gyerünk! Te is eljöhatsz! - hívta a társát is. Miután azok erősen huzakodtak, vonakodtak, bátorítón hozzátette. - Nem bántalak benneteket, sőt annyi szőlőt ehettek, amennyit akartok. Ez a tábla itt nem az enyém, és éretlen is ez a szőlő, én csak vigyázok erre a részre, meg arra a részre is. - A jól látható borházra mutatott. - Az ott az én házam! Gyertek! Komolyan mondom, semmi hátsó fondorlat: nem bántalak benneteket.

Elengedte a kis foglya grabancát, és előreindult.

- De ha ennek ellenére félték tőlem - szólt hátra nekik -, el is inahattok!

- Ah...! - vágta rá buzgón, a szabad szőlőevés előlegezett örömébe burkolózva, és a férfi is megnyerő..., olyan..., olyan pap típus. Nem

jártak hittanra, ám a papot, ilyen meg olyan felekezet lelkészeit gyakran látták, ha nem is az iskolájukban, annak környékén.

A gyerekeket az öreg diófa alá ültette: várjatok! Ő bement a borházba, ahonnet kiskosár, finom, nagy szemű, érett szőlővel meg egy fonott kaláccsal tért vissza. Tegnap hozta a városból, a szőlőt, pedig nemrégén szedte le, Kotrocó Mihálynak, a régi postásuknak szánta, aki levágta a kötélről, és akitől az első Bibliáját kapta, amelynek tanulmányozása annyira megváltoztatta az életének eddigi összevissza sodródását. Mihály bácsi, ha eleinte ígéretével ellentétben nem is, mostanában gyakran felkereste itt a Hegyen. Együtt olvasgatták a Bibliát, imádkoztak, meditáltak, olykor-olykor vitatkoztak a kitapasztalhatatlan, milyen vallású férfival, mert hiába kérdezte, nem vallotta be hovatartozását. Ám mostanában teljesen elmaradt. Fel akarta keresni, megajándékozni frissen szedett, koraérésű szőlővel. Tegnap is benézett hozzá, de hiába csengetett, zörgött senki sem nyitott kaput.

A két gyerek mohón nekiesett a szép szőlőnek. Közben ő kérdezett, azok hangos csámcsogásuk, szőlőszemek ropogtatásuk közben válszolgáltak. Rendkívül zord körülmények között élő fiúknak ismerte meg őket. Tele szájjal falták a kalácsot és az érett, igen édes szőlőszemeket. Szájuk - képzelte -, mintha a magnóból áradó rock-beattal együtt mozgott volna, holott se zene, semmi, csak az éles csámcsogás, cuppogás, szőlőszem ropogtatás hallatszott... Miután a fiúk eltelték szőlővel, az egész kalácsot bemajszolták, a lopásról, mint az emberi cselekvés mocskáról, ősi bűnéről beszélt nekik, olyan odaadás-sal, hévvel, mintha az ő gyerekeihez beszélne...

- A bácsi - fakadt ki végül is a nagyobbik fiú - végigjárta már azt az utat, amelyet nekünk ajánl?

- Sok minden történt velem, követtem el ilyen-olyan bűnöket, de lopni nem loptam, holott egy háborút, igaz gyerekként és egy forradalmat végigéltem. Mert jó: szőlőt akartatok..., szoltok...

- Úgy, mint a múltkor, mi? - vágott közbe az előbbi fiú. - Becsengettünk az egyik házba, megmondtuk, mit akarunk..., mindenféle koldusnak lehordtak, s majdnem megnyakaltak bennünket.

- A bácsi haragszik ránk, amiért lopni akartunk? - kérdezett közbe a másik, mialatt a társa még beszélt.

- Haragszom, de nem rátok, a... - hebegett, végül egy közhellyel vágta ki magát. - Aki nem képes haragudni a rosszra, márpedig a lopás az, nem tudja szeretni a jót.

- Én - vágta rá ugyanaz a kisfiú még az előbbinél is öregebben - nem tudom megkülönböztetni a jót a rossztól. Érzem, pedzem... - Élesen szembefordult a férfival. - A madarak megdézsmálhatják a szőlőt, mert rengeteg madarat, seregélyt láttunk errefelé röpködni, őket miért nem riasztja el? Rengetegen vannak, elkapott közülük egyet is?

Falussy Gábor nem válaszolt, mert mit is mondhatott volna ezekhez a szürke kis verebekhez képest, elefánt léte? Csak mosolygott, végül, mivel egyre jobban sötétedett, a maradék szőlőt a kezükbe nyomva meghagyta, hogy máskor is keressék fel, ne lopjanak, szólnak neki, sőt a társaikat is kihívhatják..., hazaküldte őket. Visszavisszakísérő, fájó emlékként, úgy látszik nem lesz vége sosem, igaz nem is akarta, fájó sebként sziszegve a lelkét égette, akarva-akaratlan magában hordozva a gyermekei emlékezetének adózott, de egyébként is, hová tegye azt a rengeteg szőlőt, amely az idén termett? A múltévben a szomszédok és a madarak, főleg a seregélyek szüreteltek le.

A két fiú illedelmesen elköszönt, és szép lassan hátrálva, mert még mindig nem tudták, vagy nem akarták elhinni hányadán állnak ezzel a furcsa, idegen bácsival, elinalt a helyszínről. A házigazda újra teleszedte kosarát szőlővel. Mire végzett alkonyult. Készararva lassította a munkáját, mert este kevesebb emberrel találkozik, és Miska bácsit is, ha máskor nem, ilyenkor biztosan otthon találja.

Megmosakodott, átöltözködött, és elindult.

Az égen úszó cikcakkos felhők között óriási rések nyíltak. Ellenállhatatlanul betört s ráterült a zöld szőlőlevelekre a lenyugvó nap vörös talárja. A levegő, mint különös fények látványa, a tompa rózsaszín, a vörös izzás, fájdalommentesen porrá oszlatta a remeteségbe hátráló férfi elmúlt évek bánatból felépült gondolathalmazát. Megbűvölten nézte a mai nap búcsúját, s jött rá: ez nem az az égitest, amely kímé-

letlenül letarolta, aszályossá változtatta a környező határt, ahol a hűsítő szél is csak estefelé merészkedett elő az erdő mögül, hogy lágy kézzel simogassa, bús gondolatokkal ébresztgesse lázasan dolgozó agyába bújó gondolatait. A lenyugvó nap, a most rebbent langyos szél búcsúzóul szép holnapot ígért...

A városban óriási meglepetés érte. Kotrocó Miska bácsi meghalt. A galambjait etette - világ életében szenvedélyes galambász volt, tehet-e a külváros egyik kis kertes házában lakott -, összeesett, és elterült a földön. Három nap múlva, éppen ma reggel találtak rá. Pontosan az ő tegnapi zörgetése, kiabálása keltette fel a szomszédok figyelmét. Infarktus végzett vele. Azonnal meghalt.

Három nap múlva? - morfondírozott hazafelé menet Falussy Gábor. - És a három lánya? Állandóan róluk mesélt. Ilyen-olyan jók hozzá... Olyannyira kedvelik, mindennel ellátják... Naponta többször beugor-nak hozzá... Kulcsuk van, főznek, takarítanak... Hol tartózkodtak az alatt, mialatt az apjuk halva hevert a csupasz földön, a galambjai kö-zött? Eközben, és az előbb - mert ismételt érdeklődésére többen is ki-jöttek a szomszédok közül - elhullajtott szavakból jött rá: vágyálom. Csak szeretne volna az öreg, hogy úgy legyen. Hónapokig nem néz-tek feléje, holott, ha valaki ő nagyon megérdemelte volna. Anya nél-kül, rendkívül mostoha viszonyok közepette, sok szeretettel, gondos-kodás közepette nevelte fel őket. Miért nem mondta el neki, akivel lelkileg annyira meghitt kapcsolatba került? Miért hordta magában, mint a szálkát? Egyetlen panaszos szó sem hagyta el az ajkát, inkább dicsekedett lányai nem létező, vele szembeni hősi helytállásáról, előtte és az egész világ előtt titkolta kimondhatatlan bánatát. De, ha így is történt, amint megtörtént, miért nem hallgatott inkább? Mert hallgatni nem mindig bűn, viszont olyasmit állítani, az olyan vallá-sos, mélyen hívő egyénnek, amilyennek őt megismerte, ami nem igaz, vétek. Nem csalódott benne, mert rájött: A hívő embert is meg-kísérti néha az ó-embere.

Falussy Gábor továbbra is elgondolkozva ballagott vissza, fel a Hegyre. Saját bánata törpényire zsugorodott szegény Miska bácsi el-hagyottságának árnyékában. Megint a gyermekeire gondolt: vajon ők megbecsülték volna-e őt s a feleségét, saját apjukat s anyjukat? Több

történet jutott eszébe, olyasmi is, amelyet régen elfelejtett, és újak: Az anyjuk varrt. Nehezen fűzte be a tűbe a cérnát. Nem azért mivel rosszul látott, mert sötétedett. A kislánya melléje bújt. Megsimogatta, és ezt súgta a fülébe: Ha öreg leszel, mindig én fűzöm be a cérnát a tűbe... Meg szeretlek, apu! Hányszor, de hányszor hízelegtek e szavakkal! Vajon Miska bácsi lányai nem ezt tették-e kicsinyke korukban? És mivé váltak felnőtté éérésük után? Amit eddig soha, sokkal, de sokkal boldogabbnak érezte magát Miska bácsinál, mert ő soha, de soha nem fog csalódní a gyerekeiben, ugyanolyan hízelgőknek, szeretetteljeseknek őrzí meg emlékezetében, mint amilyenek valójában voltak...

Később, miután gondolatai újra visszatelepedtek eredeti fészükbe, megint csak emberek közé vágyott, vissza a városba, ahonnét mindent elemésztő bánata hajtotta fel a Hegyre. - Amilyen mértékben lohadt keblében a három gyereke és a felesége elvesztése miatti megfékezhetetlennek vélt tüze, olyan arányban vágyódott vissza a civilizált életbe, s jött rá nap mint nap jobban: mindenki mástól elmenekülhet, mindenki mást becsaphat, megteveszthet, mint Miska bácsi tette, de saját magát s Istent soha!

Mialatt ballagott, egyre följobb és följobb ballagott a borházba, a lakhelye irányában, egyre inkább s újra becsapottnak, útját tévesztett embernek ismerte meg magát, mert megint rájött valamire: az egyetlen igazságra, hogy ez az új eddiglen teljesen ismeretlen hite csak akkor fénylik majd fel igazán, ha sugarát másra is kilövellheti. Mert itt fent a Hegyen, kinek adja tovább, kivel oszthatja meg azt, amely annak arányában növekszik, ahány embernek adnak abból...

Éjjel borult a tájra. Kisebb-nagyobb darabokra szakadozott felhőpamacsok között bujkált a hold. Sötétség és szendergő derengés váltogatta egymást a néma táj fölött. A levegőben pára és bódító szénaillet keveredett, útja ugyanis egy hatalmas, most lekaszált lucernatábla mellett vezetett el, azzal a szöcske koncerttel, amely ki tudja, miért éppen most csendült fel. A borház feletti erdőből idehallatszó, szét-szórt madárfüttyögés, és a távoli mocsaras tó békabrekegése éppen beillett ebbe a nagy csendbe.

„Uram! A te nevedről emlékezem éjjel,
és megtartom a te törvényeidet”.

Zsolt. 119:55.

A fácánok rémült berregéssel húztak fel a magasba. Az őzek abba-hagyták a legelést. A kakukk elnémult, az ölyv vijjantása a csőrébe fagyott, szajkó a környéket riasztgatta. A cserjés szélén, futásra kész lábakkal, szarvastehenek meresztgették a nyakukat...

Falussy Gábor, a szokásos délutáni körszemléjén, amikor is az erdők alatt vitt el az útja - másfelé is mehetett volna, viszont errefelé közelebbnek bizonyult, ugyanis többször „kilépte”, ráért, mégis takarékoskodott az idejével, szinte vérebe ivódott a gondolat: az idővel jobban kell takarékoskodni, mint a pénzzel, mert idővel szerezhetünk pénzt, ellenben pénzzel időt soha -, csinos, fiatal nőt pillantott meg. Egy nagy fának dőlt, és mereven nézte a földet. Derékig érő hajzuhtaga teljesen befátyolozta az arcát. Divatosan gyűrt, kék szafári blúza olyan benyomást keltett, mintha a Váci utcából pottyant volna az erdő szélére.

A férfi lábai földbe gyökereztek, anélkül, hogy elmozdult volna, a mellette álló fa mögé bújt, közben állandóan a nőt bámulta, aki teljesen úgy nézett ki, mint a felesége fiatalabb kiadásban. Ami betegsége után soha, az elpotyogtatott, régi, intim együttlétek jutottak eszébe, hozták enyhe tűzbe felhevülő testének hamu alatt szunnyadó parazsát. Miközben a szép, fiatal nő, leküzdhetetlen vágyakat keltő domborulatait böngészte, a feleségével régebben átélte, s lassan már elfelejtett gyönyörök maradványai, áramütésszerűn járták át felbolydult idegrendszerét, lábujjaitól fel a feje búbjáig. Az orvos és az üzletkötő, a két kisfiú és Miska bácsi halála arra ébresztette rá, hogy nem szakadhat ki, ha most itt a Hegyen is él a társadalomból. Nem élhet sokáig remeteként, most társra vágyott, mint az a bizonyos bibliabeli Ádám, Évára. Ez az Éva a felesége volt. Sohasem felejtette el, most újra belenyilallt, mint a fogfájás. Mert ő, ha a feleségére gondolt már nem örömet, fájdalmat érzett. Feleségével egy időben - mert hiába nem akarta, e kettő szorosan összetartozott - a gyerekei jutottak eszé-

be, s az a régen elfelejtett mozzanat, amikor a felesége a szülészeti osztályon a fülébe súgta: kislány... Valamennyi szülését végigélte úgy, hogy képzeletének második dimenziójaként, a három kis sír egyetlen pillanatra sem tűnt el szemének látóköréből... Merengéséből a szép, a fiatal nő furcsa mozdulatai zökkentették ki. Lehajolt, ő csak most fedezte fel a földön heverő divatos, kis, kocka alakú táskát, amelyből vadonatúj összehajtogatott kötelet vett ki. Egy ideig, mint-ha tanácstalanul forgatta volna a kezében, majd ezt meghazudtolón, hirtelen elszántsággal, mennyire fehér az arca - ezt is csak most fedezte fel -, kibogozta, átdobta a lelógó ágon. Falfehér arcán frissen lobbant pokoli tüzek gyúltak, a végig rajta parázsló mély elszánás végleg fellobbant, szeme szikrát szórt, mozdulatai a fúriákéhoz, a mindenre elszánt emberek sürgéséhez hasonlítottak. Falussy Gábor önkéntelenül megdöbbsent. Most először mozdult meg, bűjt teljes terjedelmében a fa mögé, ahonnet tovább figyelte a nőt, ám mindabból, amit tett, ő most csak a nyújtózkodó, fiatal s széplány formás alakját látta, amelyet, mint előbb, magát az egész nőt, újra a feleségével hasonlított össze. Testén újabb villanás nyargalt végig, azonban ennek semmi köze se volt az előbbi képzeletbeli gyönyörökhöz.

Ez... ez felakasztja magát - borzongott bensejében a teljesen kibontakozott felismerés. Előbb arra gondolt, hogy hagyja: hadd szenvedje végig a maga szabta út egy részét, amely közben bármikor felállhat, meggondolhatja, hogy tényleg meghaljon-e. Kissé később a saját kálváriája utolsó stációjára gondolt, amikor is levágása után súlyos nyelési, légzési zavarokkal küszködött, nyaka megmerevedett, fejét fél oldalra tartva hordta, az a fájdalom, a szédülése, a fülzúgása..., amelyet átélt, gyors cselekvésre készítette.

Kilépett a fa mögül, a fiatal nőhöz sietett, majdnem futott, egyik kezével hátulról átfogta, megemelte, a másikkal leoldotta nyakáról a kötelet, s a majdnem elalélt, szép, fiatal nőt a földre fektette. Ő melléje guggolt, megnézte, majd megsimogatta az arcát.

- Nem kérdezem meg, miért tette - súgta erősen kritikusan -, nem szidom össze, nem tartok szónoklatot a hitről, az élet szépségéről se ejtek szót, rövid mesét mondok el helyettük: Volt egyszer egy gyönyörű lány és egy jóvágású fiatalember. Egymásba szerettek, és an-

nak módja, rendje szerint összeházasodtak. Szép sorsuk áldásaként három, gyönyörű, egészséges gyermekkel, jutalmazta meg őket Isten. Boldogan éltek, ki-kitette a maga dolgát, mígnem egyszer átruccantak a szomszédos Csehszlovákiába. Visszafelé tartva a férfi vezetett. A felesége hátul ült, ölében a legkisebb gyerek, a másik kettő ki jobbra, ki balra. Csokoládét majszoltak, játszottak, nagyokat kacagtak. A férfi irigységből-e, vagy tényleg elfáradt, átadta a volánt a feleségének. Nem ült hátra, a felesége mellett foglalt helyet, s hátrahátra szólva játszott a gyerekeivel... Éles fékcsikorgás, óriási sikoly, és egy nagy csattanás... A három szép, egészséges kisgyerek, ott hátul azonnal életét vesztette. A férfi súlyos agyrázkódást szenvedett. Hónapokig sínylődött teljes és részbeni amnéziában, magyarul öntudatvesztésben. A felesége egyetlen karcolás nélkül megúsza a súlyos balesetet, egyszerűen kiesett a fűre. A három kicsit: Zsuzsát, Gáborkát és Ádámkát eltemették. Három kis sírhant felett, mintegy felkiáltójelként, három kis fakereszt... A férfi meggyógyult, akkor meg a felesége roppant idegileg össze. Mindent otthagya: férjét, házukat, a három kis sírhantocskát..., a szüleihez, a jó néhány kilométerre lévő faluba menekült. A férj hosszú-hosszú önmarcangolás, néhány őt ért apró sérelem után felkötötte magát. A postás mentette meg. Az utolsó pillanatban vágta el a kötelét. A férfi azóta itt él a hegyen, szüleitől örökölt borházban...

- Netán... - rebbent meg felröppenő pillangóként a nő szája, olyképpen, mintha nehezeire esne a beszéd, erősen a férfira tárva amúgy is nagy szemeit. Valójában semmi baja nem történt, semmire sem állt fel, éppen csak a térdét roggyantotta meg, hogy megfeszüljön a kötél, amiért csak az átélt izgalomtól ájult el néhány pillanatra.

- Jól gondolta, én vagyok az. Viszont maga, egy ennyire csinos s fiatal nő...?

- Az előbb azt mondta - súgta közben az -, semmit sem kérdez.

- Nem is, csupán megjegyzem, ilyen durván, ennyire primitíven, kötéllel...

- Nem mindegy a hálnak, hogy horoggal fogják ki, vagy lapáttal lökik ki a partra?

A szép s fiatal nő váratlanul felült. Fűvet tépett, nyitott ujjainak résén a saját ölébe szórta, ezután ismét a férfi arcába temette öntisztuló tekintetét.

- Én is úgy jártam, mint a felesége, összeroppantam. A vőlegényem miatt történt.

- A szerelem gyönyörű adomány, Isten legszebb ajándéka, kislány, de rövid időre szól, elmúlik, mert az is, mint minden múlandó, csak a szeretet állandó. Magától fakad, mint a hegyi kristálytisza vizének csurgása, amelyen egy-egy kalász ugyan megterem, de jövedelme semmi...

Még tovább mondja, ha a nő fel nem áll.

- Régen nem szeretem a vőlegényemet.

A férfinak akaratlanul egy régebben olvasott sorocska jutott eszébe: Ha nehéz a nőt megértened, annak nem a tájékozatlanságod az oka. Ám nem járathatta tovább az esztét, mert a nő folytatta:

- Árván nőltem fel. Anyám majdnem közvetlenül a születésem után halt meg. Mindegy, hogyan s mint: éltem, tanultam, mígnem egy szépen berendezett lakást örököltem, a többi saját két kezemmel szereztem. Mindent, de mindent felszámoltam, s a vőlegényemhez költöztem, Pestről le ide a városba. Az a barom meg dobott, szabályszerűn eladott egy másik férfinak.

A fának dőlt, és sírva fakadt. Falussy Gábor hagyta: hadd sírja ki magát jól... Mihelyt enyhült sírásának zord folyása, gyengéden belekarolt, majd anélkül, hogy egyetlen mukkot szólt volna hozzá, bevezette a nem messzire lévő borházába, ahol egy székre ültette. Vizet öntött a pohárba, és eléje rakta az asztalra. Alig tette le, máris meg gondolta magát, bort hozott, nemrégén kapta a szomszédjától, a vizet kilocsantotta a nyitva hagyott ajtón, helyébe bort töltött, és a tele poharat visszarakta előbbi helyére.

- Finom, édeskés bor. Biztosan jól tesz most magának.

A nő mohón, hangos kortyolással itta ki.

- Amit elmondott - szólalt meg nyomban, miután visszarakta pohárát az asztalra -, tényleg magával..., magukkal történt meg?

A férfi rábólintott, a nő felszisszent.

- De hiszen ez borzasztó! Mégis, hogyan bírták ki?

Falussy Gábor úgy érezte, mintha a nő nem választ keresne, inkább tapasztalatot akarna cserélni a bátorságról, a nehézségekben is megnyilvánuló hősi helytállásról, ezért nem válaszolt azonnal. Nagyon jól megszerkesztett, kitervelt maszk mögé rejtőzött. Ösztönös félelemérzete támadt. Túlságosan tudatában volt saját cselekedeteinek súlyával, amellyel, mintha a szép s fiatal nő részvétét akarta volna kivívni.

Felállt, néhány lépés után újabb bort töltött, előbb a nő asztalon lévő poharába, majd a saját poharába félig, amelyet az asztal melletti kredenc egyik polcáról vett le.

- Többet nem kap, mert megárt.

A nő újra kiitta, igaz sokkal finomabban kortyolgatta, mint előbb, amíg a férfi csak a felét fogyasztotta el. Poharát a kezében tartotta, és tovább beszélt:

- Itt a Hegyen találtam meg újra a békességemet, leltem ismét magamra. Ha nem jövök ki, biztosan megőrülök. Önmagamra találtam és valakire. - Meggyőzőn, talán kissé fölényesen is mosolygott. - Hogy kire?

Az asztalon heverő könyvre mutatott. Mindig ott tartotta a Bibliáját. Látva a nő átváltozott ábrázatát, sietve hozzátette:

- Nem olvasok fel idézeteket, még csak...

- Netán Jehovista? - hörrent közbe a nő hangja.

- Egyetlen felekezethez sem tartozom egyelőre. Katolikus, református, evangélikus, baptista, adventista, metodista, Jehova tanúja, zsidó... mindegy. Hívó vagyok. Abban hiszek, akinek intésére a világ-mindenség mozgásba lendült. Mert más semmi, éppen csak ez a kusza folyamat indult volna el magától? A további folyamatok ismeretek. Könyvek halmaza szól róla. Abban, aki visszaadta, ha még nem is maradék nélkül a lelki békémet. Ettől függetlenül egyszer csatlakoznom kell valahová, amit Isten vezetésére bízok...

Csak mondta, mondta, egész estét végig beszélgették, amelyet a szép, fiatal nő, akinek erkölcsi vértetén nem egy repedés meredezett, a fal és az asztal közé beszorulva, a sarokban gubbasztotta végig. A szerény nő szerepét játszotta. Előbbi feldúltsága elmúlt, pattanásig feszülő idegrendszere felbolydult, lelkiállapota lecsillapult. A

történetekhez képest teljesen nyugodtnak látszott: Visszamegy Pestre - mondta. - Régi munkahelyén, a laboratóriumban dolgozik majd, eközben mellékállásként fotómodellséget vállal, és divatbemutatókon szerepel, mint régebben. Ezt az éjjelt itt tölti - a férfi ajánlotta fel neki -, reggel a legelső vonattal elutazik. A vőlegényét, a sok elorzott értékeiért perbe fogja... Falussy Gábor le akarta róla beszélni, azonban a nő egy jöttányit sem engedett. Elszántan rázogatta a fejét, és önelégülten mosolygott, amely most inkább torz vigyorra hasonlított, mint szívből fakadó mosolyra.

A szép, a fiatal lányt a saját ágyába fektette, magának kint ágyazott meg a konyhának használt helyiségben a heverőn, amelyen délutánonként szokott egy-egy félórányit pihenni.

Az éjjel szurokfekete sötétje mindent bekormozott. A szőlőket, az öreg diófát, még az eget is. Se holdvilág, se csillagok nem fénylettek. Láthatatlan felhő takart el minden égi fényt. Felettük az erdők végetlenjének horhosaiban, a tölgyesek tövében lila ciklámen nyílt, amely mindig éjjel borul virágpompába. A városból nem szűrődhetek ennyire messzire a villanyfények, a szőlők közé pötyögtetett, óriási lombú fák egyébként is teljesen eltakarták volna, így a borházban, mint óriási nyugodt tenger közepén lévő, magányos szigetcskén képzelhették volna magukat, ha egyáltalán eszükbe jut ilyenféle hasonlat...

Falussy Gábor, arra ébredt fel, hogy valaki megsimogatta az arcát. Felült. A lány az, ismerte fel, de ki is lehetett volna más? Nem számított rá, álmában érte, mindezt összevetve, vagy talán még eszméletre se térten, ösztönösen menekült a fal felé.

- Megmentettél - tegezte le a lány - melléd bújok és...- nem folytathatta, mert a férfi közbeavatkozott:

- Menjen vissza a helyére! Ne paráználkodjál! Írta Isten a kőtáblára. Parancs, amelyet én hiszek s be is tartok. - Majd a lánynak érthetőbb, hirtelen fogant „világi” érvvel folytatta: - Amióta elhagyott a feleségem, talán a betegségem is hozzájárult, egyszerű odvas fának érzem magam... s az egész testemet.

- Két darab fából is lehet tüzet csiszolni, csak az egyik gyufa legyen. Én most az vagyok. - A heverő szélére ült, közelebb hajolt, s megint megsimogatta a férfi arcát.

- Azelőtt, mint egy kiégett benzintartály végtelen űrt éreztem, most feltöltődtem újra, ám nem világi, isteni erővel. Éppen ezért... - olyanira erősen eltolta magától a nőt, hogy felállásra kényszerítse - nem csalom meg a feleségemet, nem szennyezem be gyermekeim drága emlékét! Amint mondtam előbb, parancs is ez: ne paráználkodj! Nem esik nehezemre. Úgy érzem most, mintha az angyalok is segítenének.

A szép, fiatal nő lassú, letört mozdulatok közepette felvette a földről előbb lehullajtott ruhadarabját. Az éj kormos leple szorosan beburkolta, amiért a férfi semmit sem láthatott, amely felborzolhatta volna a Sátán arcának képébe bújt testi vágyait. Annyira hitt ezekben a pillanatokban, hogy száz bukott, kiűzött angyal sem boríthatta volna fel zsenge lelki világát.

A szép s fiatal nő előbb idegesen hátralépett, majd visszatért a heverő mellé. A két kezét dörzsölgette. A férfi nem látta, csak a súrlódásukból gondolta, hogy ezt teszi. Azon törte a fejét, hogy szóljon-e, ha igen mit.

- Megértettem: nem kívánsz - előzte meg a lány, pirongó, sértődött hanglejtéssel. - Sosem fordult elő velem, hogy visszautasítson férfi.

- Nős ember vagyok, s hívő.

- Egyedül élsz, a feleséged régen elhagyott. Ki tudja kivel vigasztalódik, amíg te...

- Jogilag és érzelmileg is együvé tartozunk. Fele-fele! Feleség s férj. Mindegy mi történt. Szeretem Évát, ezért sohasem csalom meg. Tizenöt évig éltünk boldog házasságban. Kitörülhetem-e egyetlen súlyos bűnnel? Miért bűn? Előbb idéztem a törvényt: ne paráználkodj! Tartom. Nem traktálom további számtalan idézetekkel, amelyeket a Szentírás tartalmaz...

- Nagyon lekonyultam - vágott közbe a nő idegesen. - Melléd akartam húzódni, mire te egyből nyakon öntöttél egy vödör, hideg vízzel. Melyik valamire való nő tűri ezt el felháborodás nélkül? Szép vagyok, fiatal, mondhatni első osztályú alakkal...

A férfi a nő előbbi közbeszólása miatt, egy-két pillanatra elhallgatott, most nem törődve a lány vádaskodásával ugyanott folytatta, ahol abbahagyta:

- Ha nem értett meg, képzelje el, fantázia kérdése az egész: súlyos baleset ért, nem vagyok többé férfi, s megnyugszik! És azt is tegye hozzá: a bűnös tetteinkért meg kell fizetnünk. Más mérce nincs. Ha lenne, duplán meg kellene halnunk, ami lehetetlen.

- Igaza van - helyeselt, újra magázva a férfit. - Miért furdalná napokig, hetekig, esetleg évekig, netán egy életen át a lelkiismerete? Én a maga ideológiájával ellentétes világban éltem, ha nem is úgy, hogy ma ez, holnap az, sok férfival összehozott a balsorsom. A vőlegényemet szerettem, most utálok. Ha valaki, maga tudja milyen nagy elszánás kell ahhoz, hogy felkösse magát az ember. Óriási lelki-megrázkódtatás utáni sokkos állapotban élek, valósággal lerészegedtem. Nem a borától - tette hozzá gyorsan. - Sokszor bor nélkül is lerészegedhetünk, nem? Az összekavarodott érzelmek furcsa kavalkádja miatt vesztettem el az eszemet.

Rövid szünetet tartott. A haját simogatta.

- Semmit sem kaptam ingyen. Igaz örököltam, de miként, hogyan, milyen körülmények után? Mint a nagynéném eltartója, évekig ápoltam az öreg, a lebénult csajt. Se szabadidőm sok, se nyugodt éjjelem, meg a többi. Pont magának maradjak adója? - véltem. Most már belátom: maga másabb, mint a többi férfi. A sötétben is fény övezi.

Az ajtó felé indult. A túlsó helyiségből, talán már az ágyából szólt vissza.

- Bocsásson meg. Reggel korán elmegyek. Ne keljen fel addig!

- Remélem végleg lemondott a...

- Nem leszek többé öngyilkos, ne féljen! - vágott a szép, fiatal nő a férfi szavába. A fal felé fordult, egy ideig hánykolódott, majd csendesen elaludt. Nem így a férfi, akit lelkiállapotának eme különös keveredése: a szép s fiatal nő által felkorbácsolt, felesége utáni bizsergető sóvárgása... teljesen kiforgatta az újra s mennyire nehezen megtalált egyensúlyából.

Sohasem vágyódott ennyire a felesége után, mint most. Egyedüli vigasza: ha nehezen is kiállta a próbát, betartotta az Írást! Megértette végre: azért hozta fel az ördög, ezt a romlott lányt a Hegyre, hogy megrontsa az ő újjászületett zsenge lelkét, ami nem sikerült. Halleluja! Órák múlva, hosszú-hosszú hánykolódás után aludt el.

„Uram, ha akarod, megtisztíthatsz engem.”

Mát. 8:2.

Újra kitavaszkodott. Az első napokban esett az eső, az északról támadó szél üvöltve lökdöste, lebegtette az erdő szélén tanyát verő, károgó varjúcsapatot. Mostanra a szél teljesen elcsendesedett. A levegő friss illattal telt meg. A madarak csőre töltött, éles s íja újra dalra pendült. A sárgarigó kezdte, kakukkszó, cinkék, sármányok, pacsirták, csízek, szajkók s a verebek csivitelése felelt rá, mintha az éjjeli szálláshelyekért vitáztak volna...

Falussy Gábor második éve élt kint a Hegyen, önként vállalt remeteségében. Ezen a tavaszon határozta el, hogy nem sokáig. Előtte is, most egyre inkább társaságra vágyott. Mind gyakrabban ment be a városba. A tereken lődörgött. Órákig sétált a nyüzsgő emberek között, a zajokat, a beszédfoszlányokat hallgatta. Mindegy mi, csak ne csend, emberi beszéd legyen! Azelőtt, ha nem is nyüzsgő, ám állandóan társasági életet élt a gyárban, s ott voltak a gyerekei is. Önkéntes száműzetése a Hegyre, mindezekről egyszerre megfosztotta. Kezdetben jólesett, egyenesen kívánta, a mindenkivel és mindennel: önmagával, másokkal, környezetével, és az örök természettel kibékülő csendet. Mostanában még az előbbieknél is jobban vágyódott társaságra. Főleg az elmúlt tél borzolta fel, amúgy is egyre jobban felbolydult idegrendszerét. A végtelen nagy s nyomasztó csend, mindez egyé olvasztó hó fehérsége, a helyhez kötöttsége, amelyet óriási, igen jól őrzött, szigorú börtönhöz hasonlított. Alig várta, hogy kitavaszkodjon, és újra emberek közé mehessen be a városba. Ennivalója bőséges, mert az elmúlt évben aprólékosan összeírta, mire s mennyire lesz szüksége a télen, mindezeket rengeteg konzervvel egészítette ki, és szépen összevásárolta, amelyeket meleg ruhákkal, csizmával, meg két jókora szekér tűzifával egészítette ki. Ezt az utóbbit a helyi erdőgazdaságtól szerezte be. Saját kezével fűrészelte s aprította fel, hordta be... Sokat olvasott, főleg a Bibliáját lapozgatta előszeretettel, fohászzkodott, egyre gyakrabban imádkozott, ahhoz a nagy ismeretlenségből egyre jobban kibontakozó Istenhez, akit itt, fent a hegyen ismert meg, aki ebben a nyomasztó magányában egyre inkább a ben-

sőjébe fészkelte be magát. Akiről megtudta: Ő igazgatja a csillagok járását, a Nap és a Hold mozgását, Ő él az eső, a szél, a kivirágzás és a pusztulás törvényeiben, virraszt az ember akarata fölött, hogy a jót felismerje, elítélje a rosszat...

A városban teljesen véletlenül hallotta meg: a felesége együtt él egy férfival, s gyereket szült tőle, mire a régebben kicsikart egyensúly, lelki nyugalma azonnal a feje tetejére állt. Személyisége, az a sajátos kiszámíthatatlan lelkisége, amely minden mástól megkülönböztette, hirtelen más alakzatot öltött. Földrengésszerűn omlott össze minden. Nagyon hamar rájött, hogy sajátos egyénisége túlságosan szerteágazó ahhoz, hogy igazán fel tudja fogni. Felismerte, hogy az a sziget, amelyet új hitének eddiglen hullámozó, mostanra nyugvópontra jutott, mély tengerében fedezett fel, csupán egy eddig ismeretlen, lent rejtőző, nagy mélységből feltörő hegycsúcs. Zegzugos kívánsága átvette magát a legyűrt távlatok korlátjain: a kilométer centinyire, a képzeletbeli óceán sekély pocsolyává szűkült benne össze. Felesége szeme, szép, tiszta arcán végigfutó mosolya, újra és újra összeölelkezett az ő hirtelen zorddá vált lelkének sötétségével. Gondolatában lefényképezte. Képzeletbeli magnóra vett hangjából, az óriási távolság se tudta kiszűrni az ismeretlen megvetettséggel keveredett, jól ismert haragot, miközben a szemére vetette: Megszegted a szavad, másé lettél, holott azt ígérted, se nekem, se másnak nem szülsz többé gyereket. El sem váltál, s mégis! Hosszú-hosszú hánykolódása közepette a feje ugyanúgy fájt, mint az amnéziájából feleszmélése utáni napokban. Agya elborult, a Hegyen megszerzett nyugalma feldarabolódott. Oly tisztának vélt hite, mint sárral telefröcskölt hó lassan-lassan beszennyeződött. Ezernyi démon, bukott angyal keringet körülötte félelmetesen, le s fel röpködő, károgó varjakként. Egy egész disznóhordába bújt ördög szállta meg: rőfögtek, mocsokban fetrengtek, s maguk után rántották őt is. Minden elsuttogott szó, s azokból összeverbuválódott mondat, amelyeket végiggondolt város felé haladtában, koromfeketén villantak fel agyának hófehér lapjain. Melle kida-gadt, szűk lett az inge, óriásra duzzadt szíve lüktetését gombócszerűn a torkában érezte, majdnem megfojtotta. Óriásokat nyelt. Noha iz-

zadt, a hideg rázta, a füle zúgott. Ebben a különleges mozgásba teljesen idegen hangok fészkelték be magukat, képtelennek érezte magát elkülönítésükre. Megkísérelte maga elé képzelni feldúlt bensőjének kiszigerezett keresztmetszetét: rózsaszín és szürke olajfestékkel kiszínezett hatalmas plecsnit látott, csak a kontúrok feketéltettek. Idegrendszere, mint sodrott kötelek, vastag kígyókként hálózta be a képet. Mi mehet végbe bennük? - értetlenkedett. A távoli világmindenségről, vagy mérnökként a legbonyolultabb matematikai képletekről is többet tudott most, mint szeme előtt lebegő, feldúlt idegrendszerének jelenlegi működéséről. Régi szubjektív lénye megszűnt, énje élettelen tárgyá vált. Feldúlt idegrendszere, mint sakálok a döngőt, teljesen felfalta agyának szürkeállományát, egyetlen morzsányit sem hagytak további önmarcangolására. Az, ami eddig mindig óvatlan pillanataiban hátra támadta, most szemtől szembe jelentkezett: az izzó, a leküzdhetetlen, mindent felzabáló bosszúvágy, mint minden rossznak: gyermekei halálának az ő betegségének, kivetettségének okozója, a felesége iránt: „férjhez menése”, szülése miatt, amellyel szerinte nemcsak őt, a kis halottaikat is megalázta...

Az Ószövetség szerint a hűtlenséget megkövezéssel büntették, ő törkést vásárolt, és felrúgva zsenge Jézus-hitét megöli, mert megérdemli!

Miután megvásárolta a törkést, hazafelé indult. Útközben még egyszer átgondolt mindent, és démoni sugallattól indítva, majdcsak nem felvidult.

Otthon leült, régebbi amnéziája, ha legyengült formában is, annyi idő után, a mai napon másodszor újult meg. Semmire sem gondolva, órákig bámulta maga előtt, hol a földet, hol az asztalon heverő Bibliáját.

Megvárta az estét, és elindult.

Hegynek fel, völgynek le baktatott az ismert, távoli település irányába. El-elhessegette magától a pásztákban hirtelen rá-rátörő álomosságát, egyik helyen mégis annyira elnehezült, hogy a legközelebbi fához támoltygott. A tövébe ült, és hiába tartóztatta magát, nemcsak elszunnyadt, mély álomba merült.

Szörnyű álmom lepte meg: Vízbe esett, ahol kétségbeesetten küszködött az életéért, mígnem a lába végre fenéket ért, s ő minden erejével a part felé igyekezett, ám a lába minduntalan bele ragadt a víz alatti hínárba. Tüdejébe víz ment, reflexszerűn, örvítő félelemmel kapkodott levegő után, mígnem kiszabadult a lába, akkor meg teljesen elvesztette a tájékozódó képességét, odébb lépett, ott meg egy mély gödörbe csúszott, amelyben azonnal elmerült. A hullámok iszonyatos morajlással csaptak össze a feje fölött. Küszködött, csapkodott, ereje szüntelen fogyott...

Tetőtől talpig, izzadtságától csapzottan ébredt fel szörnyű álmából. Szapora szívverés, sóhajok közepette örvendezett: mindaz, amit átélt csak álmom volt.

Álma kapcsán, a halállal parolázása után, az is felmerült benne, hogy mégsem öli meg Évát, fel-feléledő új hite, és természetes erkölcsi érzékének minden porcikája ellene lázongott, mígnem megroz-zant egyénisége, hirtelen kettévált: úgy érezte, két ember lakik benne. Egyik jóra, a másik rosszra sugallta. Ez angyal, az ördög. A jó fokozatosan eltávolodott, a rossz híven ragaszkodott Éva megöléséhez, mint énekes hattyú ősi éltetőjéhez a vízben: ha jég borítja be, inkább csonttá fagy ő is, minthogy a partra lépjen...

Mialatt fel-feltörő érzéseivel vívódott, a fenyők csúcsai között kergetőző szél susogását hallgatta, és azokat a táncoló figurákat figyelte, amelyeket a holdfény rajzolt az egyre kitavaszkodó tájra.

Az előbbi hír hallatától, ez idáig tartó érzéketlensége feloldódott. A további utat rettentő szenvedések közepette tette meg. Kettészakadt énjében, ezen az oldalon, meg azon is, óriási erők küszködtek, vívtak egymással újabbnál újabb csatákat, amelyek központjában ő: a szubjektív személy állt. Ez visszatartotta, az sietésre ösztökélte. Felbolydult énje egyre mélyebbre és mélyebbre lökte, a szenvedésének kútvermébe. Jobbik oldala a kezét nyújtotta, hogy kihúzza. Ez összeropantotta, az taszította s maga után vonszolta a kiszámíthatatlanság zord útvesztőjébe, ahol olyasmi ocsmányságokat sugott a fülébe, ami már-már elviselhetetleneknek tűnt! Majdnem összeomlott.

Nemcsak lélekben, fizikailag is szenvedett.

Régebben kitisztult, s újra egységessé vált énje, most nemcsak kettévált, a jobbik fele mindinkább eltávolodott, a másik egyre jobban beszennyeződött.

Legyűrhetetlen szenvedése egészen addig tartott, amíg meg nem pillantotta végcélját: a felesége szüleinek házáat. Valamennyi mesterségesen felszedett, a kettévált tudata miatti nehézsége azonnal lemálolt róla, miközben a nyitott ablakon - maga is meglepődött mennyire fürgén - beugrott a szobába. Valószínű a nagyon kellemes idő miatt - noha a levegő éjjelre mindig lehűlt - hagyták nyitva. Bent a szobában, első pillantása egy gyermekágyba botlott. Közvetlenül az ablak mellett állt, benne kisbabát fedezett fel. Lábai a földbe gyökereztek, a hihetetlen hasonlatosság ütötte mellbe: teljesen olyan, mint Zsuzsa, a kislánya volt kisbaba korában.

A falnak dőlt, törét már az előbb előhúzta, most a kezében szorongatta. A tragikus körülmények közepette elhunyt gyermekei, egy-egy mozzanat erejéig, sorban megelevenedtek erősen felajzott agyának vetítövásznán. Utolsó képként a három kis sírhalmocska jelent meg.

Azok az övéi, ez idegen. Az a múlt, ez a jelen, amelyhez neki, valamennyi hasonlatosság ellenére, semmi köze nincs, noha annak a nőnek a méhében fogant, olyan jól ismert erotikus sikolyok, sóhajok kíséretében, mástól, akit ő nemcsak akkor, most is szeret.

Az agya fokozatosan elborult. Az előbb már majdnem könnyűnek érzett teste ismét elnehezült. Betegségek or olyan jól ismert zsidbadás és bénaság terhes keveréke kínoztta. Már-már lesújt, ha jobbik énje egyetlen villanásnyi időn belül nem hívja fel az „ó-ember” figyelmét egy váratlanul észlelt fénycsikocskára. Nem fénycsík az, jött rá később, hanem megbolydult agyának vékonyka nyiladékan át, a szomszédos helyiségből beszűrődő világosság s hangfoszlány!

Döfésre kész keze lehanyatlott. Közelebb osont az ajtóhoz - önkéntelen, legyűrhetetlen kíváncsisága készítette erre, vagy eszeveszettség - , ki gondolt most erre-arra, hallgatózni kezdett.

A felesége egy ismeretlen férfival, nyilván az élettársával veszekedett: - Igen veszekednek - állapította meg vegyes érzelmekkel azonnal, mihelyt jobban odafigyelt. Hogy miért örült ennek - noha maga

sem tudta: öröm-e ez vagy kitudja mi más -, talán némi elégtétel az őt ért megalázás miatt? Mindegy, félreérthetetlen veszekednek!

A férfi most érkezhett haza ittasan, de miért nem vette észre? A ház felé közeledőn az utcán, közvetlenül a ház előtt alaposan szétnézett, vagy nem, hiába történt ami, nem emlékezett tisztán rá? Sehol, senkit sem látott, vagy látott? Meglehet nem is nézett szét, csak elborult aggyal semmire sem gondolva, törődve macskaszerűn bemászott az ablakon? Ezt sem, semmit sem tudott biztosan. Ebben a felzaklatott pillanatokban minden: volt-nem, megtörtént-nem, lehetségesnek tűnt.

- Mostanában nemcsak hetente, naponként lerészegedsz! - dorgálta dühösen a felesége. - Ittasan állítasz be, s mikor? Három óráig dolgozol, most tizenegy óra van, sőt elmúlt. Azt hiszed, sokáig tűröm:

Hangja egyre magasabb skálán pattogott, az edények - nyilván vacsorát tált fel az élettársának - a törés és a repedés határán zörögtek.

- Ha utálsz - holott erről szó sem esett -, idejöttem, befogadtál, miért engedté be, nem utasítottál vissza? - fakadt ki a férfi hosszabb hallgatás után, már-már úgy érződött nem is válaszol. - Miért lettél az élettársam, ha nem szeretsz? - Egyre jobban dadogott, nyáladzott, fröcskösödött el a hangja. Falussy Gábor önkéntelenül az arcához kapott és megtörölte.

- Egy éve laksz itt, ebből két hónapig ha, úgy ahogy elvultunk, azóta folyvást ezt fújod. Eddig hallgattam, most visszavágok: nem én hívtalak, te felajánlkoztál, s én a szüleim határozott kérésére lettem az élettársad, ugyanis ez a szüleim háza - vágott vissza az asszony.

Tényleg, hol vannak a szülei? - ötlött Falussy Gábor eszébe -, csak nem költöztek le a hátsó házba.

A hangok újra felerősödtek, ő tovább hallgatózott.

- Rendben van: a szüleidé. Nincs más választásom: elmegyek - állt fel a férfi, legalábbis Falussy Gábor a székhátának nyikorgásából s a hangjából is erre következtetett. - Nem most határoztam el, régen készülök rá, ma este végleg felborult a pohár. Csak... csak egy valamire válaszolj nekem! Egy éve élünk együtt, te egyszer, egyetlenegyszer sem engedté az ágyadba. Kezdetben... a nagy lelki megrázkódtatá-

sod, meg azokból adódó női bajok miatt, de most újra egészséges vagy. Elmeséltem valakinek, azóta is rajtam röhög. Házaselet ez?

Falussy Gábor eddiglen még mindig kettévált énje, majdnem újra egyesült. Törét, dőfésre készen szándékozott berontani, ám a keze megint lehanyatlott: S a gyerek! Hogy lehet ez? Vagy nem jól hallotta, hallucinált? - suttogta a jobbik énje, a rossz hallgatott, ő középen állt s hallgatózott, majdnem felkiáltott: hangosabban!

Lázás merengéséből a felesége hangjai rebbentették fel.

- Elfogadtalak, mert fiatal korodtól szeretted. Ne tagadd állandóan ezt duruzsoltad a fülembe, írogattad nekem, házasszony létemre. Mi tagadás, kezdetben, valamikor lánykoromban, én is kedveltelek, de nem szerettelek. Erre akkor döbbsentem rá, amikor megismertem Falussy Gábort.

- Jó, de ez már a múlté. Egyébként Gábor örült - nyegléskedett a férfi. - Többször hallottam: teljesen elvonult a világtól, fel a Hegyre, ahol bujdosása közben, szent remeteként szüntelen a Bibliáját bújja.

A felesége nem adott rá, folytatta, csak a hangszíne vált néhány árnyalattal ingerültebbé, színtelenebbé, minden pillanatban készen a kifakadásra.

- Rádöbbsentem, sem akkor, sem most nem szerettelek, szeretlek, tisztán s igazán. Én csak egyetlen férfit szerettem, szeretem: Falussy Gábort. - Hogy a férfi fel ne fortyanjon, felgyorsította eddigi beszédének lassú csordogálását: - Miattam züllöttél le, a te átkod kísért végig tizenöt éven át, miattad haltak meg a gyerekeim. A történetek után, legalábbis akkor, azt hittem nem élhetek többé együtt Gáborral ott. Tévedtem abban is, ebben is! Bűnt követtem el. A gyerekeim meghaltak, a férjem élőhalottként feküdt a kórházban, összeroppan-tam. Igazad van: a szörnyű tragédia után egy évig véreztem, úgy éreztem, nem vagyok többé nő, a türelmedet kértem, amíg kikezelenek... - Rövid szünetet tartott, majd újra fortynogni kezdett: - Méterekről bűzlesz. Az a szeszszag, amely rólad árad! Undorodom!

Falussy Gábor megüvegesedett szemgolyókkal lesett vissza a mocorgó kisbabára, közben, mivel a felesége tovább beszélt, oda és ide is figyelt, mert egyetlen szavát sem mulasztotta volna el.

- Versz, igenis versz! Többször megütöttél, s ami ennél is szörnyűbb kínoz, holott világosan megmondtam: egyelőre nem vagyok nő, a türelmedet kértem s azt, hogy szokjál le az itálról! Főleg esténként ne tedd, jól tudod: nem bírom a szeszszagot.

- Szeszszag, türelem... Meddig? Hosszú-hosszú ideig türtem, mert az ivás részedről ürügy. Állandóan találsz valami ürügyet, hogy ne kelljen mellém feküdnöd... Már-már úgy érzem egy darab fával élek.

Falussy Gábor nem követte tovább. Ott rekedt meg, hogy veri, amely felháborította, s ő a hitet, a nyugalmat lelt, a régebbi tudathasadásából meggyógyult férfi, ismét kettévált öntudattal, egyik része továbbra is visszafelé húzta, a másik fele a megszállottak dühével tolt, lökdöste a szomszédos szoba felé, ahol legnagyobb meglepetésére, csak a teljesen összetört, a meggyötört, a magába roskadt feleségét találta. Úgy látszott: az élettársa, mialatt beszélt, vagy ki tudja mikor, ő nem, elhagyta a helyiséget. Felpattant és kitámolygott. Hogy lehet ez? Miért nem vette észre? - súgta a másik fele, miután utolérte, mert a rosszabbik része még mindig dühöngött, az örültek megszállottságával kínoztá, dülta fel eltorzult arcát, pattanásig megfeszülő idegrendszerét, buzdította továbbra is azzal a feltett szándékkal, hogy ölje meg mindhármut: Évát, a férfit, utána a kisgyereket.

A felesége megdermedten, halálra rémülten, sikolyát befelé fojtón bámulta a hosszú tört szorongató férje kezét, ugyanakkor, amiért olyan, hosszú idő után újra ott állt előtte, ha vérbe borult szemmel, megbolydultan, halálra sápadtan, nyakán vastagra kidagadó erekkel is... némi felengedettséggel, ha nem is megkönnyebbültséggel, örült is.

Falussy Gábor előbbi szétszakadt mivolta, pillanatokon belül visszaváltozott igazi, majdnem a Hegyen meglelt énjévé. Tőre a földre hullt, arcának előbbi elrettentő vonásai kisimultak s elszíneződtek. Merőn nézte a feleségét: Isten, ez Isten műve! Pont most, amikor... a gondolatai itt megszakadtak.

Szavak helyet egyelőre hangtalan jeleket küldtek egymásnak, titkokat közöltek, amelyek némaságukban is elmondták, hogy mit éreznek ebben a pillanatban. A szoba a házaspár rózsaszínű örömeivel és káprázatával telt meg.

- Gábor... Éva! - rebegették szinte egyszerre, amint csattogó szárnyakkal összeölelkeztek.

A férfi suta mosolya gyönyörűséggel telt meg. Csupa reménységgel telítődött szívében, a régebben végbement s e pillanatban újra megélt csodálatos változás visszatükröződése.

Az előbbi feszültsége, mint természetesen szított adrenalin eloszlott. Ezelőtti kettősége teljesen eggyé vált, olyá, amilyenné a Hegyen talált magára.

- A kislány..., ott bent - fejével a szoba felé intett -, nem a tiéd? Ugyanis mindent hallottam.

- Örökbe fogadtuk, Feri akarta. Kezdetben én elleneztem, ám később megszerettem a kicsit. S nem leszek egyedül... - A férje vállára csüggesztette a fejét, és tovább suttogott. - Előbb magányosan, Ferivel több mint egy évig éltem, de egyetlenegyszer sem csaltalak meg. Nem furcsa, szinte hihetetlen, de igaz? Mellette egyszerűen..., szóval nem voltam nő, amit nehezen tűrt amely állandó összeütközésekbe torkollott. Állandóan te jártál eszemben, s a bűnöm, amiért elhagytalak.

Szíve hangosan vert, miközben úgy illesztette az ajkát, hogy fogadni tudja a férje csókját. Nem maradt ideje érzelmeit kielemezni. Szeretet, gyöngédség, melegség járta át és át, miközben meghatározhatatlan érzelmek dúltak a lelkében. A pillanat melegnek és meghittnek tűnt, kiűzött minden félelmet és balsejtelmet. Arcát, csókolózásuk után a férje arcához szorította, és gyengéden lesimogatta haját a homlokáról.

Falussy Gábor előbbi megbolydultsága, énjének két különböző fele - az újra meglelt boldogság miatt történhetett -, továbbra is egy s ugyanazon az úton jártak. Az ördögök s a démonok hadai eltűntek, csak egyetlen angyal maradt ott, noha előbb mind a két sereg nagyon közel mozgott hozzá és a feleségéhez. Érzéseik, mint zivatar után az elektromossággal telítődött levegő: friss, édes illattal teltek meg.

- Te? - kérdezte meg váratlanul a felesége, majd gyorsan ezt is hozátette: - Ne a törőről, bár rágondolni is rossz, hogy mit akartál: magadról mesélj!

- Miután elhagytál - kezdte mélyről fakadón - végleg meghasonlottam önmagammal és a világgal. Felakasztottam magam, levágtak.

Bibliát kaptam, amivel a Hegyre menekültem. S én aki..., ismertél, megtértem.

- Magadra leltél, mert sem önmagunk, sem mások elől nem menekülhetünk el, Gábor!

- A napok, a hetek... minden összerosódott. Sokszor azt sem tudtam, milyen nap van. Rengeteget gondolkoztam s dolgoztam. Míg-nem: igazad van, saját magunknak kell szembenéznünk a tényekkel.

- Megoldanunk a megoldandókat, és a jövőnket.

- A jövőnket? - kérdezett közbe a férfi, elvetve a gondolatát. - Hogyan lesz tovább, nem tudom Éva.

- Én sem, de egy biztos: újra s végleg együtt: veled s a gyerekekkel - gótt közbe hevesen az asszony.

Egyszerre döbrentek rá, hogy az igen, amit tizenöt évvel ezelőtt mondtak ki, hol, hogyan történt, egy biztos: Isten előtt holtukig érvényes.

Tovább hallgattak, mint ahogyan Vivaldi szelíd dallamai szállnak a hegyek között. Nyugalom, zene, ódon testük újonnan felfokozódó vágyakozása... pillanatnyilag minden az övéké volt.

- Gyere! - húzta váratlanul a férfit maga után Éva -, nézd meg Tündét!

- Már megnéztem. Teljesen olyan, mintha Zsuzsát láttam volna magam előtt.

- Feri akarta, én beleegyeztem. Tudod miért? Amint mondtam már: hasonlít s ne legyen egyedül, baj?

- Nem - szakadt közbe a férfi hangja. - Sőt...

Mialatt átmentek a szobába, a férfi azon gondolkozott, hogy milyen lesz az újabb házasságuk. Felfedezte, hogy szerelmük nyughatatlan természetű, állandóan keres, a kapcsolatuk mélységét kutatja. Újbóli házasságuk azt jelentené, hogy nem szabadulnak ki a szerelem front-vonalából, hanem a dolgok sűrűjébe kerülnek. Meg kell tanulniuk, miként lehetnek a kétféleségből újra egyek. Újra és újra fel kell valamit áldozniuk. Kapcsolataikat napról napra újra kell építeniük. A hit sok felfedezéseit: az élet valódi értelméről, a világmindenségről, a Biblia tanítása szerint oly könnyen kibogozható törvényszerűségeit, amelyekről később oly sokat beszél majd a feleségének.

Egyre inkább rájött, mindez: az újonnan megtalált boldogság: szeretet, béke igazi beteljesedése csak Éva mellett, vele együtt lesz teljes. És az új kisgyerekekkel!

Kint a felkelő hold az eget meg a fákat ködös mályvaszínűre festette. A pirkadatban minden légies formát öltött, és ezüstös színt vett fel.

„Az én Atyámnak házában sok lakóhely van.”

Ján. 14:2.

Falussy Gábor az éjjel, amikor is a nagyfa alatt elaludt, s kegyetlen álma gyötrésében csuromvizesen ébredt fel, nagyon megfázott. Negyednapra kirázta a hideg, majd magas láz gyötörte. Az orvos - kétoldalú tüdőgyulladással - azonnal kórházba utalta.

Mielőtt befeküdt volna, magas láza szünetében a feleségével térden állva tartottak bűnbocsánatot, mondtak szívből fakadó hálaimát megtérésükért, az ó-ember levetéséért, köszönték meg az Úr szeretetét, kegyelmét s egymást.

Bent a kórházban, még az este beállta előtt elvesztette az eszméletét, amelyet már nem is nyert vissza többé.

A nagybeteg férfi, egy egész álló hétig küszködött az élet és a halál mezsgyéjén: mígnem a szíve felmondta a szolgálatot...

A három gyerekük mellé temették, mint a gyerekek édesapját, s a tragikus baleset negyedik áldozatát, akik a mennyben összeölelkezve, az Urat dicsérve, lestek le a fogadott testvérükre, s az újjászületett, magányos, de nem egyedüli édesanyjukra, feleségre.

A vitéz

„Aki nem úgy fogadja az Isten országát, mint gyermek, semmiképpen sem mehet be abba”.

Márk 10:15.

Gyulavári Bertalan, testileg összeaszalódottan, lelkileg összeomlottnak, rogyadozó léptekkel állt a két falu plébánosa előtt. Fejét feltörő zokogásával küszködőn - a teljesen elesett emberekhez hasonlóan -, mélyen lehajtotta. A kezében tartott nyúlszörkalapját, amit sosem tett meg ezelőtt, miután, kétszer-háromszor görcsösen összeszorította, elengedte, ösztönszerűn kisimogatta az így keletkezett gyűrődéseket, majd a karimájánál fogva forgatta...

- A feleséged... Igaz? - rebegte a pap rekedten, mindent elérőn, mély együttérzését kinyilvánító, gyászosan letört tekintetével siránkozva.

- Ő is itt hagyott a három lányom után - sóhajtotta. Előbbi lehorgasztott fejét hátravetette, néma sírásától remegő ajkát ordításra tárta. Mindenét átjárta a jeges rémület. Idegrendszerének szerteágazó vezetékeit, pánikszerű hangulat borzolta össze.

A pap megindultan nézte a kisebbik faluja harangozóját, és a vásárnapi szentmisék - mert a kis falucska kápolnijában csak vasárnaponként misézett - sekrestyését. Gyakran találkoztak, el-elbeszélgettek, valahogyan most mégis úgy érezte, csak igen felületesen ismerte eddig. Nem csoda, mert az ember jellemét, a maga mivoltában nem lehet teljesen megismerni, a jellem ugyanis a felszínen mozog, amiért megismerni is csak felszínesen lehet.

Melléje lépett. A szokásos kézfogással történő részvétnyilvánítás helyett, együtt érzően átölelte. De hát, mit is mondhatott volna neki vigasztként? Idézzé a családját és az összes vagyonát elvesztő, fekélyeivel küszködő, hamuban fetrengő, bibliai Jób megpróbáltatásait, aki ezekkel a szavakkal fogadta gyermekei elvesztését: az Úr adta, az Úr vette is el, áldott legyen az Úr neve? Ecsetelje Szűz Mária gyöt-

relmes anyai érzéseit, látva a szenvedő fia: Jézus Krisztus haláltusáját, közvetlen közelében, a keresztfája alatt? Vagy, mondjon valami mást? Mit? Mert nem felelhetett elcsépett, vagy jól kiöltött teológiai csomagba bugyolált mondatokat, és egyébként is: egyszerűen képtelennek érezte magát ezekben a mélyen megdöbbenő, szívbemarkoló, földig rogyasztó pillanatokban az önálló válaszra.

Elengedte a remegő, a csendes zokogásával vívódó, a megrendítő látványt nyújtó, a teljesen összetört férfi sovány testét.

- Ne haragudj, nem tudok mit mondani neked. Nem tudlak megvigasztalni - sóhajtott önmaga is sírásával küszködőn, csendesen könnyezően. - A mi földi időnk véges, nem Isten órájával azonosan jár, ezért a mi akaratumk, szándékumk nem lehet azonos Isten akaratával. Nem tudom, miért tette, vagy miért engedte meg a sátánnak, nem tudom mi a szándéka ezekkel a sok csapásokkal, amelyeket egymás után rád mért? Itt a földön most elváltok ugyan egymástól, de fent s egykoron...

Váratlanul elhallgatott, mert rádöbbsent: eddigi szavai üres, öregemberes fecsegést sugároztak inkább, minthogy igazi vigaszt nyújtottak volna. Széliden, együtt érzőn fúrta bele szomorú tekintetét, mert érezte: most ezzel a renyhe, részvétteljes, együtt érző, fájdalom eltűrésére biztató nézésével többet segít keresztény társa súlyos keresztjének cipelésében, mint a szentírási citátumok ideillő felsorakoztatásával. Mit mondjon ő, aki még sohasem járta végig azt a göröngyös, lucskos, tüskés ösvényt, amelyet a társa negyedszer tesz meg? Idézzé saját szavainál többet mondón a nagy költőt? „Itt nyugszik egy maroknyi napsugártöredék, amíg vissza nem jut a napba. Az életnek a halál a magja...” Mondja? A lányaid, a feleséged feltámadnak... Nem - döbbsent rá -, ebben az esetben értelmetlen a feltámadásról, az anygákáról beszélnie. De nem is tehetné volna, mert Gyulavári Bertalan váratlanul felhőrdült:

- Miért..., miért tette meg velem ezt az Isten, az egyszerű, de őt hűen és évtizedekig szolgálójával? Nem káromkodtam, nem öltem, nem loptam, nem ismertem haragot s gyűlöletet senki iránt. Ahol megtehettem, erőmhöz, lehetőségeimhez mérten segítetttem embertársaimnak...

Egyre jobban elhalkuló hangja, majdnem nyikorgott az elkeseredésével keveredett, most feltámadó Ura elleni nyílt lázadásától. Elhagyatott szigeten tengő, magányos, teljes kilátástalanságban vergődő emberként, nagyon nehezeére esett a normális beszéd. Tekintete eltorzult az emberfeletti fájdalomtól. Szaporán sóhajtozott, az előbbinél sokkal gyorsabban, vadabbul forgatta karimájánál fogva a kalapját, arcizmai csapkodón ugráltak: kidudorodtak, rángatóztak és elsimultak.

- Hidd el nekem Berci - csusszant ki a pap száján sóhajával együtt a hang -, nem tudom. Tudod... - húzta elgondolkozón a szót -, hiába vagyok pap, veled együtt Isten serény szolgája, vannak dolgok, amelyeket nem láthat meg a szemünk, vagy annyira komplikáltak, hogy nem foghatja fel az agyunk, viszont egyszer, ott fent - kezével kegyesen az égre mutatott, szavai paposan keneteljessé váltak -, te is, én is feleletet kapunk rá. Addig..., aki ismeri, nevükön szólítja a csillagokat, számon tartja a verebeket, a hajunk szálait, miért ne költözne be a meggyötört szívekbe, miért ne gyógyítaná be..., valahogyan, valamiként a vérző sebeidet? - Eddigi halk szavait, amint a szószékén szokta prédikálása közben, szónokian egy hangszínnel feljebbi skálára tornászta: - A megrepedt nádat nem töröm el, a pusztá méceszt nem oltom ki... - Még mondta, mialatt a hatvanhatodik zsoltárra gondolt. Hangosan idézte: - „Mert megpróbáltál minket Isten... Hálóba kerítettél minket, nehéz terhet raktál a hátunkra..., de kivezettél, és felüdültünk...”

- Miért nem engem vett magához - vágott közbe egyetlen -, az ártatlan, három, szép lányaim után és most a hűség, az odaadó felelőségem helyett?

- A tüdő tuberkulózis - mert mindannyian tbc-ben haltak meg -, veszéyes és igen fertőző betegség. A te szervezeted erősebbnek, immunisabbnak, ellenállóbbnak bizonyult a kórokozókkal szemben az övéiknél, holott te sem étkeztél másként, ettél jobb falatokat, ugyanolyan..., szóval nem voltál erősebb náluk..

- Ne... ne! - őrzöngött inkább, mint jajgatott. - Nem akarom ezt halani! - Nem az esze, a szíve, amely kilométernyire előbbre járt az

eszénél adta az egyébként igen jámbor, csendes ember szájába, ezeket a hangos szavakat.

Összeaszalódott teste, gyűrött, vékonyka rongycsomóvá változott, amelyet a tarjagos orkán, felhőkké tornyosult fájdalma, ezekben a pillanatokban szabadon görgethetett maga előtt. Felkapta, ide-oda lökte, a fához csapta, és tetőtől-talpig befedte a csapódástól lehulló, tavalyi, száraz falevelekkel. Fulladt. Nyitott szájjal kapkodta a levegőt, kalapját a szája elé helyezte, hogy bele köhintsen.

A pap, megint átölelte. Gyengéden magához szorította, és szelíden megveregette a hátát.

- Koporsó, szemfödél? - súgta.

- Minden megvan - sóhajtotta szípgögg. - A második tehenemet is eladtam. - A pap, mialatt folytatta, elengedte, ő kissé hátrább lépett. - Ha nem vagyok ennyire szegény, kapok egy kis segítséget: jobb, kiadósabb ételekre, gyógyszerekre, orvosokra, szanatóriumra, valahol a hegyek között, nem hálnak meg. De ki törődik a magam fajta zsellérekkel? Jó..., az egyház, a plébános úr keze által sokat segített, de mások...!

- Még ma eltemetem - fojtotta bele a pap panaszáradatának zavaros folyamatát, mert szerinte ezekben a percekben mindenféleképpen az ördög malmára hajtja a vizet. - Két óra megfelel? Amint eddig, most is segítetek, mert a koporsó, a kereszt s más - A zsebében kotorászott...

- Köszönöm szépen, nem fogadok el többé semmit. Minek, kinek? Egymagam vígan megélek, amíg az erőm el nem hagy.

Miután befejezte, a pap erőltetett adakozását elhárítón megfordult, köszönést mormogott, és kivonszolta elgyötört, az alig elviselhető fájdalmától összetöpreődött testét az ajtón, amelyet csak annyira tárt ki, hogy kicsusszanhasson az így keletkezett résen.

A pap könnyes szemekkel nézte, majd a közeli imazsámolyára rogyott. Összekulcsolt kezét a mellére szorította, két szemét a falon függő kereszt korpuszára szegezte.

- Miért, Uram, miért? - Nem folytatta. A könnyöklőre hajtotta a fejét, és felsírt. - A három, szép, ártatlan lánykák után a hitves feleségét is magadhoz szólítottad - suttogta elhalón, sírásától eltorzultan, szétszag-

gatott hangsúllyal. Felbolydult énje, mint sakálok a prédájukat, teljesen szétmargangolta eredeti, megszokott, mélyen istenfélő lelkületét.

Hosszú időbe telt, mire megnyugodott, és az eddigieknél sikamlósabb, imádkozó lelkülettel, a szemét törölgetve felállt.

* * *

Gyulavári Bertalan, lehorgasztott fejjel, rogyadozó léptekkel ballagott az út szélén. Körülötte egyetlen ember sem járt. Egy haragos kutya macskát üldözött, amely a legközelebbi kerítés oszlopára menekült fel előre. A farkát maga alá csavarta, ráült, s nyugodtan, némi cinizmussal, cseppet sem értve: miért ez a nagy felhajtás, leste az alatta élesen csaholó, ugráló kutyát.

A községháza előtt a főjegyző - nemcsak a haja, az arca is úgy fehérlett, akár a frissen meszelt fal, amiért a falusiak egyszerűen: sápadtképűnek nevezték el az egyáltalán nem kedvelt, magas tisztségviselőt -, kézzel-lábbal integetett. Addig-addig kiabált, amíg Gyulavári Bertalant megállásra nem kényszerítette.

- Éppen hozzád indulok, kérlek alássan -, amely utóbbi két szó, a mély gyászába süppedt férfit, néhány pillanatra kizökkentette a reá szakadó tragédiájának mély kátyújából: Tegezi, jó! Valamennyi alantasabb férfit s nőt letegezett, de a kérlek alássan kifejezést, ha a többi parasztnál, mint afféle harangozót és sekrestyést, egy létrafokkal feljebb is helyezte a rangsorban, csak a hasonszőrűekkel kapcsolata közben használta, amint az a néhány úr a faluban. - Nagyon nagy örömet közlök, de,, - bizonytalanodott el azonnal. - Nem itt az utcán! Gyere be, kérlek szépen az irodámba! - Bizalmasan közeli hajolt hozzá, elkapta, és melegen megrázta a kezét. - Átadok valamit - súgta fennköltén. - Nagyon örülni fogsz neki.

- Ne haragudjon főjegyző úr - magázta illedelmesen, mély levertséggel, csendesén, egy cseppet sem haragudva rá, ugyanis ő nem ismert fullánkot, márpedig milyen lenne az a gyűlölet, amelynek nincs fullánkja? - Most nagyon rossz idegállapotban vagyok, ha lehetséges, itt közölje velem, ha nem halasszuk el máskorra - ironizált a további-

akban savanyú öngúnnal, akaratlanul, feldúlt bensőjéből fakadón - azt a jó hírt.

- Mától - fecsegett a jegyző, mesterséges feldobottsággal - a neved nem sima: Gyulavári Bertalan..., hanem. Vitéz Gyulavári Bertalan. - Barátságosan hátba vágta. - Érted? Ugye, örülsz neki? Öméltósága - átszellemülten ropogtatta a további szavait: - Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr, ha késve is, ha utolsónak is ebben a megyében, netán az országban, végre - nyomatékul felemelte a kezét -, megérdemelten, a vitézek rendjébe fogadott. Meghívód az avatásodra az íróasztalomon hever. Nyolc hold, jó minőségű szántóföldet kapsz, ami örökölheto...

- Ki örökölné? - fakadt ki vastagon, mint érett kelésből a genny.

- Kedvezményes kölcsönt kapsz, házhelyet a... - folytatta a főjegyző, elengedte a füle mögött az előbbi kifakadást, ám némileg megzavarodva, tudatába idézve a tényt, kapcsolva, hogy valamennyi gyereke meghalt. Ettől függetlenül zavartan, de mégis tovább mondta, mint kisgyerek a jól betanult leckéjét. - Évenként díszes szemlén veszel részt, velem, velünk, a többi vitézzel, a vitéztársaiddal.

Gyulavári Bertalan azt hitte, fenéig kiürítette már szenvedéseinek poharát. Most az öröklés említésekor, mert azt sem tudja talán, ami lehetetlenség, akkor, pedig irtózatot követ el ellene, hogy valamennyi gyereke meghalt, nincs többé örököse..., rájött: nem. A szenvedésnek több fokozata létezik, mint az örömmel, a gyönyörnek. Legalább ennél alább ne szálljon..., vagy mit bánja ő: mi történik, mi lesz ezután, csak hagyják végre békén!

Az idő további részében, mialatt a „sápadtjegyző” tovább locsogott, üresen örölt az agya. Eddigi lényé több dimenzióssá változott: ez is, az is mást mutatott, mint két különböző óra számlapja. Testét kábult, alaktalan érzések járták át. Az agya az ébrenlét és az álom határán libegett. Idegrendszer, mint a pókháló a benne vergődő légytől összeissza kuszálódott. Eddigi objektív lényé, megfoghatatlan tárggyá alakult át, mialatt csendesen megfordult.

- A három lányom, egymás után, régebben, a feleségem ma éjjel halt meg, főjegyző úr. Mindnyájukat a tüdővész vitte el. Mert szegények vagyunk. Rendes enniálónk, ha nem is éhezünk, pénzünk,

mindenünk hiányzott. Orvosra, gyógyszerre, szanatóriumra nem tellett, holott én szorgalmasan és becsületesen dolgoztam, éjjelt-nappalt egygé téve szorgalmasan dolgoztam, igyekeztem. Két tehenem volt. Kölcsönből vettem. Most egy sincs. Ha ezt a földet s a kölcsönt előbb megkapom, talán ma is élnének. Így...? Mindenesetre köszönöm.

Két szemét összevonta, keményen összeszorított ajkát eldeformálta a keserűségétől kicsapódó harag.

- Küldje vissza annak, aki adta, mert engem mostantól sem a múltam, sem a vitézség, semmi sem érdekel többé, csak az a három sírhant, kint a temetőben, amely ma estére, négyre gyarapodik. Mert nekem, főjegyző úr kérem csak ennyi föld jutott eddig. Ezen túl meg minek? - gondolta, de szólni egyetlen mukkot sem mondott ki, mert hátha megharagudna, s elvégre ő a maga módján jót akart, nem nehezíthetett rá.

Illedelmesen elköszönt, és tovább bandukolt, hogy csendesen ballagva, végigvonszolja összegyűrődött, sovány testét a hátralévő úton.

- Nagyon szomorú. Mély részvétem... Bocsáss meg... Nem tudtam, hogy a feleség is..., de egy vitéznek - kiabálta utána, biztatásnak szánva további szavait a főjegyző -, mint az ezerkilencszáztíz és húsz közötti években, ma is sok mindent el kell viselnie, Berci! Rázza meg magát...! - Érdekes, most nem tegezte.

Mivel Gyulavári Bertalan, mit sem törődve vele, tovább bandukolt, a jegyző elhallgatott. A továbbiakban nem a távozó, szomorú férfira gondolt, hanem önmagára: ezt a szégyent s botrányt, amely ebből származik? Ő terjesztette fel a vitézi székhez, amelyet, most nagyon megbánt. És ki lesz a hibás, ki issza meg a levét? Ő az egyszerű községi jegyző..., főjegyző - tette hozzá gunyorosan.

Lemondón legyintett, és kimért léptekkel, azon törve a fejét, miként védekezik, mit tesz majd, a feje búbját vakargatva, visszament az irodájába.

Gyulavári Bertalan múltja - mialatt hazafelé ballagott az „elsőszobában” kiterített, halott felesége teteméhez - a főjegyzőtől hallottak tükrébe pillantva, amint elborult aggyal, az első világháborús idők tengernyi történetébe kémlelt: a bátor támadásokra, ellentáma-

dásokra, kitörésre a történelmileg is nevezetes bekerítésükből..., mélyvíz fölött hánykolódó, kicsinyke csónakká töpörödött: ingott, kormánylapátját vesztve hánykolódott, forgott az örvénylő, zavaros vizek fölött. Szomorú életének története, a katonai pályafutása, ahol szakaszvezetőig vitte, s az utána következő civil élet, filmszerűen peregetek, tükröződtek vissza emlékezetét meg-megvilágosító apró fénypontocskák szerint, végül egyáltalán nem tudta: ő ül-e abban a hullámok hátán hánykolódó csónakban, vagy más? Szegény felesége, vagy ő fekszik azon a gyászos ravatalon?

* * *

A lenyugvóra készülődő nap a közeli erdőcske sűrű lombhalmazára telepedett. Korongja egyre vörösebbé, udvara az eddigieknél jobban körülhatárolható kontúrúvá színeződött. A szállásukat kereső verebek, egymáson át-átugrálva nyugtalankodtak, ciripeltek, idegesen verdesték társaikat a szárnyukkal. Az ég alatt úszó alakatlan felhők elkülönültek egymástól, ahány annyi féle alakzatot öltött. Amint alkonyodott, úgy csökkent a meleg is, egyre jobban felerősödött a tücskök és a szöcskék ciripelése. Különféle neszek keltek lábra, és veszték bele a sűrűsödő párába...

Gyulavári Bertalan legutolsónak távozott el a friss sírhant mellől. A negyedik mellől. Sorban megcsókolta, megsimogatta a keresztekét..., ahány annyi sóhajt eresztett ki a száján, számon kérőn, fel az Úristen felé, és hazaballagott. A sírásókat - félretéve az ősi szokásokat - nem hívta be a kocsmába. Igaz, most - nem éppen négy év leforgása alatt - a negyedik temetése után, már nem is várták el tőle.

Senkise látott még a faluban ilyen temetést, ahol annyian részt vettek, ahol - szívük mélyéig átítatódva a fertelmes tragédiatorozattól, amely ezt a szerencsétlen, jóra való, közkedvelt, dolgozó férfit: apát és férjet érte - a legfiatalabbaktól a legöregebbekig ne sírt, ne zokogott volna. A pap is, a kántor is el-elfulladt a szertartás: beszéde, imája, éneklése közben, várniuk kellett, hogy folytatni tudják...

Otthon az asztal melletti, hozzá a legközelebb álló székre rogyott. Bús tekintetét a távolba fúrta: egyenként nevén szólította elhalt kislá-

nyait: Marikát és Bözsikét - ikertestvérek voltak s tizenkét évesek, ugyanazon hónapban haltak is meg -, Irénkét, aki négy évet élt. Végül a felesége következett: te is itt hagytál Mari! - vetette a szemére sok-sok sóhajlásának szünetében.

- Miért..., Istenem, miért tetted ezt velem? - fakadt ki, hurokba szorult özként vinnyogón, hangos nyöszörgésének közepette. - Miért nem adtál vagyont, miért teremtetted ennyire szegénynek, miért nem jutott pénz jobb és több ennivalóra, orvosra és gyógyszerekre, szanatóriumra..., mint másoknak? Vitézzé avatása: s az azzal járó föld, kölcsön..., szomorú sorsa vigyoraként, mind elkésve érkeztek. Mindennek vége, nincs vissza út! Újra és újra végig kell néznie majd, ha ki-kimegy a temetőbe: keze nyomát és a csókját őrző, eladdig, szomorú sorsa útjelzőit, a négy keresztet. Semmit, de semmit sem lehet meg nem történné tennie, mert egyikük sem éled fel többé. Logikus, méltó feleletet senki sem adhat a történetekre. Számára a mai nappal minden véget ért.

Ezekben a pillanatokban jött rá: mennyire véges az emberi élet: csak a tér, amelyben mozog végtelen, mint az a bizonyos algebrai vonal, amelyről, még iskolás korában hallott, és mindenki más egyetlen szerkezetcske csupán egy bonyolult gépezetben. Valamikor beleépítették, azóta létezik s jár, de egyszer elromlik és megáll.

Minden megáll, minden véget ér!

Ha egyszer úgyis meghal, miért ne most haljon meg, amikor mindent, de mindent kiürített magából? A teste egy üressé vált váz. Az utolsó cseppig szertespriccelte kínját, fájdalmát. Mi maradt meg? Egy kiégett, száznyolcvan centis, alig hetven kilós üres, csont és bőrváz. Lelke, mint a gyertya leégett csonkja, mindent bekormozott, az üvegét is, amelyen nem süt át többé a nap, nem nyílnak körülötte virágok, nem énekelnek, csiripelnek fölötte a madarak. Minden elpusztul. Mire várjon tovább? Ki szolgáltat igazságot neki? Senki. Végleg kiérdemelte az alvást, lemerült akkuként, csődöt mondott. Élete áthághatatlan, sűrű ködtengerbe burkolódzott, még néhány perc, és belefutad...

Mialatt felállt s kiballagott az istállóba, sohasem tapasztalt érzések öntötték el a mellét, szíve erőteljesen vert. Régen hallott hangok, lányai valamikori vidám kacaja, felesége derűs hangfoszlányai duruzsoltak a fülében. Ezekkel egy időben különböző arcok: a lányai, a felesége és mások, mennyi, de mennyi arc... tűntek fel, veszttek bele, lassan bár, de menthetetlenül a mindenét átölelő, már-már őrijtőn szokatlan bensőcsendjébe. A továbbiakban, hiába akart elhunyt szerettei emlékeibe fogódzkodni, visszahozni őket a jelenbe, olyan erős fájdalom kínozza, hogy minden egyes tagja sajgott. A hideg rázta. Füle bedugult. Furcsa zümmögést hallott. Emberek-e, állatok-e, avagy másvilági, angyali - nem, az nem lehet - inkább démoni hangok...? Nem tudta elkülöníteni egymástól.

Teljesen váratlanul eleredt az eső, holott hazajövelekor még süttött a lenyugodni készülő nap. De hát, ki tudja, mennyi idő telt el az óta! Körülötte nyakon öntött szúnyoghad zümmögött. A közeli orgonabokrok szaporán könnyeztek, az alattuk meghúzódó virágok majd megfulladtak a rájuk csorgó könnyeiktől, mert Gyulavári Bertalan szerint nem eső volt az, hanem könny, amely nem a felhőkből, az ő szeméből hullottak. Az egyre jobban neki lovasodó szél, hátborzongatón süvöltött. Szerinte ez sem szél volt, hanem a felbolydult idegrendszerében, a régóta dúló vihar külső megjelenítése.

A kötél - amióta az utolsó tehénkéjét is eladta - a jászolban hevert. Felvette, egyik végét a gerendába vert, erős kampósszegre akasztotta. Éppen a hurkot formálta a kezeivel, amikor egy vékonyka gyerekhangot hallott.

- Ne...! Ne tegye! Nem szabad, Berci bácsi!

Megfordult. Elemér a kis púpos, árvagyerek, a falu „senkifia” ácsorgott, csuromvizesen, minden ízében reszketve az ajtóban.

- Te? - tért hirtelen magához előbbi elméleti elbódulásából, a kisfiú jelenlétéből, szavaiból, nézéséből kisugárzó riadalom hatására Gyulavári Bertalan. Nagyon váratlanul érte a gyerek feltűnése, amelyet valamennyi emberben meglévő élet ösztöne tükrének visszaverődéseként, Isten kezéből csillagszóróként kipattanó, kicsinyke fényszikrájának fogott fel.

- Eleredt az eső, fedél alá menekültem, ide.

- Palya? - A sánta, a részeges, ágrólszakadt, falusi libapásztor volt, akinél a gyerek meghúzta magát, s némi ennivalót kapott, ha neki is akadt, mert nagyon keveset fizettek a libák őrzéséért. A természeti járandóságot felélték, a pénzbeli juttatást pedig, leginkább elitta a kocsmában.

- Részeg. Elzavart.

Gyulavári Bertalan otthagya a lelógó kötelet, és közelebb lépett a gyerekekhez. Lehántolta róla a bőréig átázott, kopott, foltos kabátját, és a sebtében levetett, száraz, ünnepi zakójába bújtatta.

- Hány éves vagy? - A levett, ócska, vizes kabátot a jászolra teregette száradni.

- Ham...! Talán nyolc.

- Írni, olvasni tudsz?

- Nemigen járok iskolába. Dolgoznom kell, hogy enni kapjak, mert, amit néha-néha odadobnak az asszonyok - felelte, a felnőttektől elvesve, öregesen - attól felkopna az állam.

Gyulavári Bertalan megcsóválta a fejét.

- Iskolába nem jársz. A libák őrzésében sem jeleskedsz...

- Palya állandóan részeg. Megver. Én meg eliszkolok előle, arrafelé, amerre éppen meglóghatok.

- Mégis..., mihez értesz?

- A káromkodáshoz - vágta rá büszkén. Szemei macskaszerűn villogtak a félhomályban, óriási púpja, mint a szomjas kistevéké, kissé összébb töpörödött, s kisimult a rá egyáltalán nem passzoló kabát alatt. - Úgy megcifrázom, hogy Palya sem különben. Az összes gyerekek közül én bírom legtovább szusszal...

- Tőle tanultad, mi?

- ... meg másoktól.

- Imádkozni...? - A saját gyerekeire gondolt, akiket sokat tanított imádkozni.

- A Miatyánkot, meg az Üdvözlégy Máriát, félig, ha elakadok..., elakadok. Kit érdekel az? Ki hallgat arra? - sóhajtott összeaszalódott érzésekkel, lefitymáló fintorral a még jobban eltorzított arcán. Majd teljesen váratlanul felcsillant a szeme s hangja: - Bezzeg, ha a libákra

káromkodok, azonnal odébb futnak, mert imára, azt nem! Megpróbáltam, hiába.

Gyulavári Bertalan sokat hallott, tudott a kis púpos, nyomorék s teljesen árva gyerekről. Amit eddig csupán külső szemlélődőként bámult, mert, amint többen ebben a faluban, ő is a saját bajával volt elfoglalva. Hiszen, volt abból éppen elég, más baja már nem fért fel a vállára. Most hirtelen a maga valóságában, emberi mivoltában is felfedezte, amelytől előbbi kifordított emberi mivolta teljesen kicserélődött.

- Ettél ma?
- Aha.
- Ne ahaház, főleg ne hazudj nekem!
- Mindenki hazudik, én, miért mondanék igazat?
- Azért hazudsz, mert rossz gyerek vagy.
- Mindenki rossz, én miért lennék jó?
- Nem is lehetsz, lehetnél jó, ha állandóan káromkodsz.
- Mindenki káromkodik. A tanító úr is. Hallottam egyszer. Én, miért ne cifrázzam meg, ha egyszer sokkal jobban értek hozzá, mint ők!
- Én sohasem káromkodom.
- Mégis meghaltak a lányai. Mindegyiket ismertem, és Mari néni is feldobta a talpát.

Gyulavári Bertalan, csendesen bólogatva, meghatódva, ideröppent angyalkaként megszépülten nézte az egyébként rettentően csúf, gnómalkatú: szeplős, eltorzult arcú, púpos kisfiút. Eddigi teljesen kihűlt, jéggé dermedt szíve átmelegedett a kis, gnóm fiúcska láttán. Szerteágazó idegrendszerét, jóízű bizsergés járta át és át. Enyhe részegséget érzett, hol mosolyogni, hol sírni adódott kedve. Egyszerűen nem értette, mi történt vele. Miért mondja, amit mond. Sújja valaki, vagy csak a szíve diktálja, adja szájába a következő szavakat.

- Ezentúl nálam laksz - még be sem fejezte máris rájött: a szíve sugallatára szökkent a szájára.
- Itt alhatok az istállójában?
- Bent a lakásban. Velem egy szobában. Mától ágyban alszol, és dunnával takaródzhatsz te is!

- Enni is ad?
- Azt eszel, amit én. Amíg nekem lesz mit, addig neked is jut. Lányaim helyett a gyerekem leszel!
- Nem leszek sokáig a terhére, mert hamarosan elpusztulok, mint a lányai.
- Honnét veszed ezt?
- Palya szerint a púposok nem élnek sokáig. Addig, ha szerényen is, csak el leszünk valahogy. A temetésem egy fillérjébe sem kerül Berci bácsinak, mert Palya szerint, engem a község takarított el.
- Tudod..., mától ki vagyok..., lennék én? - ironizált akaratlanul, talán, hogy felvidítsa a korához képest sokkal öregebb, szokatlanul vénebb, szomorúbb kisgyereket, de közrejátszott előbbi enyhe részegség érzete, öngyilkossági kísérlete utáni elmebeli kitisztulása, a valamennyi emberben istenadta, ösztönszerű élni akarása is. - Vitéz!
- Az is valami? - hencegett, kissé feldobottan a kisöreg fiúka - lesz hol laknia, és enni is kap majd? - Én a legmagasabb fára is felmászok fészket kiszedni, holott engem mindenki lenéz, csúfol...
- Földet kapnék... - Száját csúfondárosan félrehúzta, s legyintett. - De nem fogadom el.
- Miért? - csodálkozott rá a korához képest túlérlett, az átlagos korú gyerekekhez képest sok mindent, főleg rosszat megélt kisgyerek.
- Mert kinevetnének, lenéznének, kigúnyolnának. Egyik gazda sem fogadna be: engem, a régi zsellért, a napszámost maguk közé. Aztán, nem hogy lovam, amivel szánthatnék, dolgozhatnék, már tehenem sincs. Kocsi, eke, miegymás sehol! Jó, adnának kölcsönt, amit egyszer, manapság, ebben a nagy gazdasági válságban, amikor egyik gazda a másik után megy tönkre..., én a kezdő, miből fizetném vissza? Hamarosan tönkremennék.
- Befuccsolna, mint Palya a kártyában.
- A csendesén élő, az illedelmes, a mindenkit tisztelő..., ha nem így viselkedek, munkát sem kapok, így egyik gazda a másik kezéből kapkodott ki..., vitéz? Na nem! Az egész falu rajtam röhögne a hátam mögött. Betartának nekem, végül egyszerűen kitaszítának maguk közül.

- Meg ugye - sóhajtott némi szünet után -, amikor kellett volna a föld, főleg a kölcsön, amit az utolsó fillérig visszaadtam volna, mert én senkinek sem maradtam eddig s ezentúl adósa. Féltek tőlem, merthogy az egész család tüdőbeteg, én is elpatkolok... Késő, fiam, nagyon késő! Nem a kormányzó urat okolom, mert mit tudja, mit tudhat ő rólam? Semmit. Azt sem tudja, tudta eddig, hogy a világon vagyok. Becsülöm, persze, hogy becsülöm, elvégre a csapatában harcoltam a vörösök ellen, ami nem teljesen rajtam múlt, mert ugyanúgy lehettem volna vörös, amint fehér lettem. A sors keze kiszámíthatatlan, fiam! Egyeseket ide, másokat amoda sodorja.

- Az bizony kiszámíthatatlan - bólogatott buzgón, öregesen a kisgyerek, amely korából adódón nevetségesnek tűnt.

- Azokat okolom - folytatta Gyulavári Bertalan -, akik elsusmusoltak, a legutolsó helyre dugtak az egész megyében, talán az országban is utolsónak akarnak vitézzé avatni. Nem fogadom el. Mert szegény vagyok, igaz, de nekem is van önérzetem, tartásom. Ha az Isten erőt ad önélkülük is felnevellek. Sovány ember vagyok, de szívós, főleg becsületes. Kapok munkát, ne félj!

Az égre lesett, mert ki más küldte ezt a gnóm fiúcskát, ha nem Isten? Pont akkor, amikor el akarta magától dobni az életét. Jól mondta délelőtt a plébános úr. Eddig levette róla a kezét, most újból rárakta egy nyomorék, s árva kisgyerek személyében.

- Igaza van, Berci bácsi - fecsegett a kisfiú neki buzdultan. - Megélünk mi magunk. Sokat segíték magának, ne féljen! Megszolgálom a kenyeremet, amit kapok. Púpos vagyok, mégis engem tartanak a legerősebb, a legvakmerőbb gyerekek a faluban. Mindenkit megverek, lebirkózok...

- Voltál eddig. - Megfenyegette. - De ezután, se káromkodás, se verekedés nincs, rendesen felöltözve jársz iskolába. Látod - mutatott váratlanul a jászolra, talán, mivel a szemügyébe akadt -, nemrégén két tehénke kérődzött itt. Hitelbe vettem, a tejük miatt, a beteg lányaim részére. Megszorultam, hát eladtam. A pénzt a koporsókra költöttem el.

- Ne rezeljen be, veszünk másik tehenet! - nagyképűsködött egyre jobban nekibátorodva a fiúcska.

Gyulavári Bertalan, ezalatt megfogta a kisfiú kezét, és bevezette a házába. Mellében régen érzett melegség terjedt szét, s a kiégett ember most újra élt. Csillogó nézésével néma, biztató üzenetet küldött feléje. Lelkében képzeletbeli csengő csilingelt. Angyalok rázták boldogan, a távolban tündérek muzsikáltak kegyesen...

1988-as jegyzeteim alapján, 2013 szeptembere.